

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra hudební výchovy

Diplomová práce

J. J. B. Münster: Sacrificium vespertinum,
Augsburg 1729, unikátně dochovaná
hudební sbírka z kláštera v Borovanech

Vypracoval: Bc. Jiří Tröstl
Vedoucí práce: doc. Martin Horyna, Ph.D.

České Budějovice 2017

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

30. prosince 2017

.....

Abstrakt

Tématem této práce je sbírka hudby k nešporám *Sacrificium vespertinum* od J. J. B. Münstera. Jedná se o tisk vydaný v Augsburgu v roce 1729. Jeden jeho exemplář se dochoval ve sbírce hudebnin z minoritského konventu v Českém Krumlově, původně byl ale darován augustiniánskému konventu v Borovanech. Sbíрка obsahuje především zhudebněné žalmy a Magnificat určené pro sváteční nešpory ve stylu, který byl běžný v pozdně barokní chrámové katolické hudbě ve střední Evropě. Všechny texty jsou latinské. Provozovací aparát zahrnuje sólové hlasy, smíšený sbor, dvoje housle a varhany. Cílem práce je sbírku popsat a zasadit do kontextu dobové hudby a liturgie. Součástí práce je edice vybraných skladeb.

Abstract

The theme of this work is a collection of Vesper music *Sacrificium vespertinum* composed by J. J. B. Münster. It is the print published in Augsburg in 1729. One copy of the print is preserved in the collection of music prints from the Minorite convent in Český Krumlov. However, originally it was given to the Augustinian convent in Borovany. The print contains mainly psalm and Magnificat settings intended for festive Vespers in the style common in the late baroque catholic church music in the Central Europe. All texts are Latin. The operating apparatus includes solo voices, a mixed choir, two violins and an organ. The aim of the work is to describe and place the collection in the context of the music and liturgy of the time. The edition of selected compositions is a part of the work.

Chtěl bych poděkovat vedoucímu mé práce, doc. PhDr. Martinu Horynovi, Ph.D., za cenné rady a připomínky, a metodické vedení, kterého si velmi vážím a které mi pomohlo k vypracování této práce.

1 Obsah

1	Obsah.....	5
2	Úvod.....	7
3	Borovany.....	8
3.1	Historie města.....	8
3.1.1	Historie borovanské augustiniánské kanonie.....	8
3.1.2	Život po zrušení kanonie.....	11
4	Minoritská sbírka barokních hudebních tisků z českokrumlovského kláštera.....	12
4.1	Český Krumlov.....	12
4.2	Rekonstrukce sbírky.....	12
4.2.1	Výzkum Emiliána Troldy.....	12
4.2.2	Původ tisků.....	13
4.2.3	Podoba hudebnin.....	15
4.3	Obsah minoritské sbírky z Českého Krumlova.....	16
5	Lotter (hudební vydavatelství).....	18
5.1	Historie vydavatelství.....	18
5.1.1	Johann Jacob Lotter starší.....	18
5.1.2	Johann Jacob Lotter mladší.....	19
5.1.3	Esaias Daniel Lotter a zánik firmy.....	21
6	Joseph Joachim Benedikt Münster.....	22
6.1	Tvorba.....	22
6.1.1	Vokální hudba.....	22
6.1.2	Teoretické práce.....	23
7	Liturgický recitativ.....	24
8	Psalmodie.....	25
9	Oficia.....	27
9.1	Forma oficií.....	28

9.1.1	Matutinum.....	29
9.2	Hudba oficií - typy volných melodií	30
9.2.1	Antifony	30
9.2.2	Velká responsoria	31
9.2.3	Hymny	32
10	Sacrificium vespertinum	33
10.1	Předmluva	33
10.2	Hudební jazyk barokní duchovní hudby	36
10.3	Rozbor Sacrificium vespertinum.....	37
10.4	Rozpis nešpor sbírky	39
10.4.1	Obsah sbírky Sacrificium vespertinum.....	39
10.4.2	Porovnání s antifonářem/breviářem platným v potridentské liturgii	41
10.5	Texty zhudebněné ve sbírce	44
11	Kritický aparát	58
11.1	Poznámka k edici	58
11.2	Vesperae longiores festivaе.....	58
11.3	Vesperae longiores de Beatissima Virgine Maria	59
11.4	Vesperae brevissimae pro toto Anno	59
12	Závěr	60
13	Seznam použitých zdrojů.....	61
13.1	Pramen.....	61
13.2	Literatura	61
14	Přílohy.....	63
15	Obsah edice.....	71

2 Úvod

Celá historie církevní liturgie je pevně spjata s hudbou. Díky tomu vzniklo obrovské množství hudebních pramenů, které vytváří obraz o celé novodobé hudební historii. Skladby, které byly ve své době různě oblíbené i neoblíbené, se po překonání stylu nebo když se již ohrály, odložily. V ideálním případě nebyly zničeny a zachovaly se v různých skladových prostorech, na kruchtách či byly někde jinde založeny. Mezi těmito prameny se vyskytuje řada znovu objevených děl, ale i děl, o kterých stále nikdo neví, nebo se vůbec nedochovala. Liturgická hudba zahrnuje hudbu mší, mešních písní a různých jiných zpěvů a také hudbu oficií. Z oficií se jedná většinou o hudbu pro večerní nešpory, která je nejpestřejší a nejrozšířenější.

Hlavním cílem této práce je zprostředkovat shrnutí dosavadního výzkumu týkajícího se vývoje hudby a vůbec obřadu oficií, rekonstrukce pozdně barokní sbírky žalmů k nešporám J. J. B. Münstera, *Sacrificium vespertinum* a popsat popis její cesty přes augustiniánský konvent v Borovanech do hudební sbírky minoritského kláštera v Českém Krumlově. Dále je zde zpracována historie augsburské Lotterovy tiskárny, ve které byla hudebnina *Sacrificium vespertinum* vydána.

Cílem je také dochované části *Sacrificium vespertinum* edičně zveřejnit, popsat a najít rozdíly mezi zhudebněním žalmů pro svátky různého stupně slavnosti. Součástí edice je také popis hudebnin a kritický aparát zveřejňující korektury původního zápisu skladeb.

3 Borovany

3.1 Historie města

Malé město Borovany se nachází přibližně třicet kilometrů od jižních hranic Čech. K jejich vzniku nebo alespoň k získání tohoto názvu došlo pravděpodobně v průběhu 12. století, pro které bylo typické k názvům osad připojovat příponu „-any“. První písemná zmínka o Borovanech byla nalezena v listině vytvořené českým knížetem Bedřichem napsané pro klášter ve Zwettlu. Tento dokument pochází z 16. června 1186 a zástupci Borovan v něm svědčili o určení hranic jistého darovaného pozemku.¹

Z roku 1291 existuje záznam o vlastnictví Borovan v majetku šlechtického rodu Vítkovců. Ve druhé polovině 14. století je Vítek z Landštejna prodal jakožto část panství Nové Hrady Petrovi, Joštovi, Oldřichovi a Janovi z Rožmberka. Následně však byly navraceny jako zástava za půjčku Ojířovi z Landštejna. Hlavní dominantou vesnice byl již v té době farní kostel, původně zasvěcený svatému Václavu, o kterém byl nalezen první písemný záznam z roku 1359. Působení Vítkovců v Borovanech skončilo v osmdesátých letech 14. století, kdy byla vesnice prodána dnes neznámému majiteli. V roce 1406 se již Borovany nacházely v rukou několika vlastníků sestávajících z osobností okolní drobné šlechty.²

3.1.1 Historie borovanské augustiniánské kanonie

Před koncem husitských válek v roce 1433 koupil část Borovan v Linci narozený významný budějovický měšťan Petr z Lindy. Ten během několika následujících let koupil i další části obce od ostatních dílčích vlastníků a znovu Borovany sjednotil. Vzhledem k tomu, že Petr postrádal po smrti svého jediného syna Merta dědice, rozhodl se založit s podporou krále Ladislava Pohrobka při místním farním kostele klášter. Ten posléze odkázal i s poměrně rozsáhlými pozemky řádu augustiniánů. V roce 1456 začal

¹ Viz KOVÁŘ, Daniel: Borovany; Okresní úřad České Budějovice, referát regionálního rozvoje, ve spolupráci s Městem Borovany, 2000; s. 4

² Viz KOVÁŘ, Daniel: Borovany; Okresní úřad České Budějovice, referát regionálního rozvoje, ve spolupráci s Městem Borovany, 2000; s. 4 - 6

na místě starého kostela s výstavbou klášterních budov a kostela nového. Chod kláštera začal fungovat v roce 1461, kdy přišlo jako první osazenstvo kanonie šest augustiniánských mnichů z Třeboně společně se svým proboštem Zikmundem. K dokončení výstavby kostela Navštívení Panny Marie došlo v roce 1464, v sousedícím konventu a křížové chodbě se však stavělo až do sklonku 15. století. K místnímu fungování přispívala též velká knihovna pořízená s pomocí treboňského kláštera, která vedle náboženské literatury obsahovala i díla antických klasiků a odborné spisy. „Po smrti Petra z Lindy, někdy na počátku sedmdesátých let 15. století, a po smrti jeho manželky Anny v roce 1477 převzal probošt Valentin držbu celého borovanského statku. Borovany byly v této době se svými 62 usedlostmi značně velikou poddanskou vsí, která si již někdy před rokem 1473 zřídila za pomoci vrchnosti vlastní vodovod, přivádějící vodu asi dvoukilometrovým dřevěným potrubím do návesních kašen.“³ Po prvotním rozkvětu duchovního i společenského života přišel postupný úpadek zaviněný dluhy a spory klášterních obyvatel se šlechtou a rozmachem protestantů. Vyvrcholení krize přišlo po polovině 16. století, kdy všichni řádoví bratři zemřeli na mor. O vedení prázdného kláštera se od té doby staral prozatímní správce dosazený Vilémem z Rožmberka. Ten jako nového probošta borovanského kláštera dosadil dosavadního opata sázavského Benediktinského kláštera, Matěje Kozku z Rynárce. Kozka svým bujarým životem dál přispíval k ekonomickému propadu. V době jeho působení v Borovanech žil jistou dobu, než se přesunul do Českého Krumlova, též mladý Jakub Krčín z Jelčan. Zbídačený klášter v roce 1564 Vilém zrušil a sám se staral o správu jeho majetku.⁴

Někdy mezi lety 1564 a 1578 povýšily Borovany na městečko. Jeho vedení obstarával purkmistr a sbor konšelů. S tímto statutem získaly Borovany svůj znak a právo užívat pečeť. Po úmrtí Petra Voka, s čímž došlo k vymření rodu Rožmberků, se dostaly Borovany do vlastnictví Švamberků. Pro účast na stavovském povstání jim však zase byly po devíti letech zkonfiskovány. Během třicetileté války městečko utrpělo značná příkoří, především když zde došlo 3. dubna 1619 k bojům. Vojáci dle tradice zpustošili místní kostel a odvezli tři největší zvony. V roce 1622 tedy přešly Borovany do rukou

³ Viz KOVÁŘ, Daniel: Borovany; Okresní úřad České Budějovice, referát regionálního rozvoje, ve spolupráci s Městem Borovany, 2000; s. 13

⁴ Viz KOVÁŘ, Daniel: Borovany; Okresní úřad České Budějovice, referát regionálního rozvoje, ve spolupráci s Městem Borovany, 2000; s. 6 - 18

císaře Ferdinanda II. ve zbídačeném stavu, z padesáti šesti statků zůstaly nespáleny pouze dva.⁵

Teprve v letech 1658 – 1662 byli po velmi pozvolné rekonstrukci místní kanonie, o které rozhodl v roce 1631 císař Ferdinand III., do Borovan dosazeni noví augustiniánští bratři, s nimi i probošt Georg Jauda, z rakouských a německých klášterů. K nim byli vzhledem k jazykové bariéře dosazeni čeští kaplani. O svátku Zvěstování Panny Marie roku 1672 se při klášteře založilo škapulířové bratrstvo, které mělo za úkol rozvíjet úctu k Panně Marii a svatému škapulíři. Během dvaceti let se do bratrstva zapojilo dva a půl tisíce obyvatel žijících poblíž. Šedesát let trval rozkol mezi klášteřem a borovanskými měšťany způsobený neshodou o poplatky z luk. Vyvrcholilo to spory o povinnosti nevolnictví a roboty, několik měšťanů bylo pro svou vzpouru v roce 1740 uvězněno.⁶

V rozmezí let 1738 – 1774 stál na místě probošta borovanské kanonie Augustin Dubenský, který má pro své kroky pro vývoj Borovan velký význam. Ustanovil cechovní artikuly, v jejichž rámci byly založeny dva řemeslnické cechy a nechal vystavět některé velmi významné stavby barokního slohu, které tvoří podobu Borovan dodnes. Jedná se především o škapulířovou kapli, nový presbytář v kostele Navštívení Panny Marie a o honosnou budovu klášterní prelatury. Po jeho smrti obsadil jeho pozici Ambrosius Stein, který byl třicátým, také však posledním borovanským proboštem. Klášter byl totiž zrušen dvorským dekretem ze 14. listopadu 1785 v rámci církevních reforem císaře Josefa II. Všech osm mnichů odešlo a z klášterního kostela se stal kostel farní, do kterého přišel konat kněžskou službu farář Schwingenschlegl. Městečko se po 330 letech stalo poddanským světské šlechtě, když ho od náboženského fondu odkoupil kníže Jan ze Schwarzenbergu a přijal tak patronát nad místními organizacemi. Obydlím faráře se po opravě staly budovy konventu a prelaturu Schwarzenbergové předělali na zámek.⁷

⁵ Viz KOVÁŘ, Daniel: Borovany; Okresní úřad České Budějovice, referát regionálního rozvoje, ve spolupráci s Městem Borovany, 2000; s. 18 - 19

⁶ Viz KOVÁŘ, Daniel: Borovany; Okresní úřad České Budějovice, referát regionálního rozvoje, ve spolupráci s Městem Borovany, 2000; s. 22 - 24

⁷ Viz KOVÁŘ, Daniel: Borovany; Okresní úřad České Budějovice, referát regionálního rozvoje, ve spolupráci s Městem Borovany, 2000; s. 24 - 26

3.1.2 Život po zrušení kanonie

V 19. století se život v Borovanech nesl střídavě nešťastně a šťastně. Negativně ho ovlivnil především požár, který během jedné noci pohltit padesát šest domů, dále vojenské odvody do napoleonských válek a epidemie cholery, kdy zde byl zřízen prozatímní infekční špitál. I přesto se Borovany dál rozšiřovaly počtem obyvatelstva i stavení. Schwarzenbergové se o zdejší dění příliš nezajímali, a tak se z Borovan v polovině 19. století stala politická obec s vlastní samosprávou a starostou. K místnímu rozmachu významně přispěla stavba železnice spojující České Budějovice a Gmünd a založení pošty. V této době zde vzkvétal spolkový a kulturní život. Statut města byl Borovanům udělen rozhodnutím krajského národního výboru v roce 1973.⁸

⁸ Viz KOVÁŘ, Daniel: Borovany; Okresní úřad České Budějovice, referát regionálního rozvoje, ve spolupráci s Městem Borovany, 2000; s. 18 - 19
Viz KOVÁŘ, Daniel: Borovany; Okresní úřad České Budějovice, referát regionálního rozvoje, ve spolupráci s Městem Borovany, 2000; s. 26 - 31

4 Minoritská sbírka barokních hudebních tisků z českokrumlovského kláštera

4.1 Český Krumlov

Český Krumlov je historicky velmi významným centrem hudebního dění. Je to především zapříčiněno jeho vysokým postavením, kdy byl centrem rozsáhlého panství, které přetrvávalo mnoho staletí. Ve vlastnictví Českého Krumlova se střídaly nejbohatší aristokratické rody, které patřily také k nejtědřejším hudebním mecenášům. Dochovaly se zde významné prameny a obsáhlé archivní fondy, které dokumentují podobu hudby a hudební činnosti všech společenských vrstev různých období. Hudebnímu dění Českého Krumlova dominuje působnost v okolí zámku, který postupně sloužil rodu Rožmberků, Eggenbergů a Schwarzenbergů, a zámeckého divadla.

Dalším významným bodem hudebního dění vždy byl gotický kostel svatého Víta. Menší pozornost historiků zatím zaujímají českokrumlovské kláštery, ačkoli pramenů dochovaných nebo pocházejících především z minoritského kláštera není výrazně méně. Je jim však přikládán vzhledem k horšímu stavu dochování a nižšímu účelu provozní hudby menší význam pro rekonstrukci obrazu dobového hudebního života než pramenům z ostatních institucí.⁹

4.2 Rekonstrukce sbírky

4.2.1 Výzkum Emiliána Troldy

V minoritském klášteře se nacházela sbírka hudebnin z rozmezí let 1699 až 1762. Většina z děl spadá do první poloviny 18. století, zastoupena jsou zde především díla místních skladatelů, ale ve sbírce se vyskytuje i několik skladeb autorů jihoněmeckých. Vzhledem k faktu, že některá díla z jiného místa dochování nejsou známa nebo alespoň

⁹ Viz HORYNA, Martin: Sbírká Barokních hudebních tisků z českokrumlovského kláštera, časopis Klášter minoritů a klarisek v Českém Krumlově – umění, zbožnost, architektura; ed. Daniela Rywilová; Český Krumov, Veduta 2015, ISBN 978-80-86829-99-9, s. 241

nejdou zaznamenána v Eitnerově Quellenlexikonu, je jasné, že tisky sbírky jsou velmi vzácné a minoritský konvent na opatrování hudebnin nešetřil penězi.¹⁰

Sbírku hudebních tisků, vlivem času ne úplně dochovanou, ve které se nachází *Sacrificium vespertinum* J. J. B. Münstera, poprvé objevil a veřejnosti popsal významný český muzikolog Emilián Trola (1871 – 1949). Poprvé se o ní zmínil v časopisu Cyril v článku o hudebních památkách Českého Krumlova, kde psal o hudebních památkách, nalézajících se na kůru kostela sv. Víta a v minoritském klášteře. Dnes již není bohužel ani jedna ze sbírek ve stejném stavu, jako v době E. Trola. „Trola byl sbírkou nadšen, protože v ní objevil tisky, které do té doby nikdy neviděl a ani je nenašel v tehdejších bibliografických pracích. Jeho soupis zahrnuje 21 položek. Sbíрка už byla v jeho době ve fázi rozpadu, mimo její hlavní část se z ní totiž dochovaly ještě další hudebniny, o kterých se Trola nedozvěděl. Možná před ním byly schovány vzhledem k jejich poškození úmyslně. Trola vložil do každého souboru papírový lístek s výčtem hlasů a komplety převázal papírovým provazem. Sbíрка zůstala na svém místě do roku 1950. Po tehdejší internaci zbylých minoritů se sbírka dostala do fondu Krajské, pozdější Státní vědecké, dnes Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích a byla uložena v depozitáři ve Zlaté Koruně. Kromě ztracených dvou hudebnin jde o fond, který Trola popsal a torzo jedné další hudebniny.“¹¹

4.2.2 Původ tisků

Všechny hudebniny minoritské sbírky pocházejí z rozmezí let 1699 – 1762. Skladby byly většinou většinou získány a svázané brzy po vydání. Vstříc zákazníkům vycházela tímto přístupem Lotterova augsburská tiskárna. U pěti tisků je na poslední volné straně vytisknut nabídkový katalog Lotterových hudebnin. Tyto katalogy nyní pomáhají k určení vzniku a vydání inzerovaných skladeb. Vedle německých autorů, jako je Stickl nebo Rathgeber, se v katalozích vyskytují i zahraniční skladatelé, např. český autor J. A. Plánický se svou sbírkou *Opella ecclesiastica* z roku 1723. „Z dalších zahraničních hudebnin dochovaných v minoritské sbírce jsou v katalozích nabízeny oba tituly M. Spiesse, titul J. J. B. Münstera a různé tituly J. G. Tschortsche. Z českých autorů

¹⁰ Viz TROLA, Emilián: Hudební památky v Českém Krumlově, Cyril 61, 1935, s. 89 – 90.

¹¹ Viz HORYNA, Martin: Sbíрка Barokních hudebních tisků z českokrumlovského klášteře, časopis Klášter minoritů a klarisek v Českém Krumlově – umění, zbožnost, architektura; ed. Daniela Rywilová; Český Krumov, Veduta 2015, ISBN 978-80-86829-99-9, s. 242

vydaných v Praze se v katalozích vyskytují dva tituly G. Jacoba (*Acratismus* 1725, *Psalmi vespertini* b. r., ve všech katalozích), učebnice *Conclave thesauri magnae artis musicae* od M. Vogta (Praha 1719, katalogy z let 1726, 1729, 1733) a dílo Č. Vaňury (*Litanie* 1731, v katalogu z roku 1733 i s rokem vydání).¹² Lotterovy katalogy obsahují i dva tisky vydané v Hradci Králové, a to *Vocalis decalogus* napsaný C. J. Einwaldem (1720, v katalogu z roku 1726) a *Lieblicher Ehren-Klang* od B. Willicuse (1723, katalogy z let 1726, 1727). Lotterova produkce měla zřejmě dobrou dostupnost a u praktikujících muzikantů velkou oblibu.

Dva tisky z naší sbírky původně patřily jiným vlastníkům. Není jasné, zda se jednalo o dar nebo nenavrácenou výpůjčku, existovala však zjevně nějaká vzájemná výpomoc. *Sacrificium vespertinum* (1729) J. J. B. Münstera bylo původně darováno borovanskému augustiniánskému konventu a J. A. Kobrichova *Encomia Mariano-Lauretana* (1762) patřila J. I. Čekalovi, což byl regenschori u českokrumlovského chrámu svatého Víta.

Zastoupení pražských tisků proti augsburským (7:13) zhruba odpovídá tiskařské aktivitě a směru produkce obou vydavatelských měst. Z dnešního pohledu je však zastoupení tisků minoritské sbírky vydaných v Praze vůči augsburským tiskům velmi obstojné. Hudba J. J. I. Brentnera se dnes již běžně koncertně interpretuje a je zaznamenána na nahrávkách.

Z pamětních záznamů můžeme vyčíst informace o nákupu tří tisků pro konvent mezi roky 1726 a 1728; jeden titul obdržel konvent darem od serafínského bratrstva v roce 1748 a jeden titul byl koupen z daru Hermenegilda Smetany po roce 1750. Vazbu tohoto tisku zaplatil Benevenutus Eking. Nejvíce děl přibylo do sbírky ve dvacátých letech 18. století, kdy bylo pořízeno 8 z dodnes dochovaných titulů, ve třicátých letech potom 5 titulů, jinak v každém desetiletí přibyly maximálně tituly tři. Dle podoby dochovaných tisků lze také odhadnout, že do třicátých let byla knihám přikládána větší hodnota a význam.

Jeden tisk z 18. století je k minoritské sbírce ve zlatokorunském depozitáři Jihočeské vědecké knihovny připisován, i když provenienčně do ní nepatří. Jedná se o *Sacrificium matutinum ... in VI Missis solemnibus*, Op 21 skladatele Mariana Königspergera,

¹² Viz HORYNA, Martin: Sbíрка Barokních hudebních tisků z českokrumlovského kláštera, časopis Klášter minoritů a klarisek v Českém Krumlově – umění, zbožnost, architektura; ed. Daniela Rywilová; Český Krumov, Veduta 2015, ISBN 978-80-86829-99-9, s. 244

Regensburg, Schmid 1760. Dochovaly se pouze hlasy T, vl. I a org. Toto dílo však ve skutečnosti patřilo do fondu Biskupského semináře v Českých Budějovicích. Odtud také pocházejí dva hlasy titulu *Fons de novo praegaudio*, Bamberg 1743 skladatele B. Geislera. Většina tohoto rozsáhlého fondu přitom pochází z první poloviny 19. století. Tyto skladby z 18. století do něj musely být přidány z nějakého staršího, dnes již neznámého, fondu.¹³

4.2.3 Podoba hudebnin

Některé části hudební sbírky, které Trolda neviděl, se našly v klášterním kostele během úklidu kolem roku 1971. Hudebniny byly vytrhány z vazeb a ležely mezi nepoužívanými věcmi ve skladovacích prostorech a nikdo o nich nevěděl. Tato torza se šťastně uchovala v soukromém držení, aniž by byla vyhozena nebo úplně zničena. Malá část se dostala do českokrumlovské pobočky třeboňského fondu SOA, tyto noty jsou zaznamenány v inventáři Hudební sbírky Český Krumlov. Řada skladeb sbírky již byla od roku 2001 editována v rámci diplomových prací pod vedení PhDr. Martina Horyny Ph.D., který provedl důkladnou rekonstrukci sbírky se zaměřením na porovnání jejího dnešního stavu se stavem v době Emiliána Troldy, na umístění dnešního výskytu tisků a na podobu, stav a celistvost hudebnin. Oproti Troldovu soupisu se ze sbírky nedochovaly nebo nebyly nalezeny dva tituly. Skladby nejsou dochovány v partiturách, ale v provozně rozepsaných partech pro všechny hlasy.

Některé hudebniny se dodnes nedochovaly v celém rozsahu nebo chybí hlasy. Je ale zajímavé, že některé skladby asi byly již koupeny v redukované podobě bez některého nebo beze všech neobligátních partů (reduktní violoncello, ripienové – sborové hlasy, plnicí pouze zesilující funkci sólových vokálních hlasů, žesťové nástroje ad lib...). Není zaznamenáno, jak velký byl v českokrumlovském klášteře k dispozici nástrojový aparát. Jistě však byl k dispozici nějaký chlapecký pěvecký sbor angažovaný k interpretaci vyšších vokálních hlasů. Chlapci nejspíše přicházeli ze školy nebo z jezuitské koleje.

¹³ Viz HORYNA, Martin: Sbírká Barokních hudebních tisků z českokrumlovského kláštera, časopis Klášter minoritů a klarisek v Českém Krumlově – umění, zbožnost, architektura; ed. Daniela Rywilová; Český Krumlov, Veduta 2015, ISBN 978-80-86829-99-9, s. 244 - 245

Jiná sbírka podobná minoritské sbírce z Českého Krumlova známa není, i když staré hudební tisky do ní přidané svědčí, že ve své době existovaly. Nejsou známy ani žádné jiné tisky patřící borovanskému augustiniánskému klášteru, kostelu svatého Víta v Českém Krumlově ani žádnému z českobudějovických kostelů. Minoritská sbírka je tedy dnes jediným známým fondem hudebních tisků umožňujícím utvořit si představu o hudbě běžně provozované v našich kostelích jako standardní repertoár v první polovině 18. století.¹⁴

4.3 Obsah minoritské sbírky z Českého Krumlova

Wentzeli, M. F. X.: *Flores verni*, Praha, Labaun 1699; A, T, B, vl. I, vl. II, org.

Brentner, J. J.: *Offertoria solemniora*, Op. 2, Praha, Labaun 1717; S, A, T, B, vl. I, vl. II, org.

Brentner, J. J.: *Hymnodia divina*, Op. 3, Praha, Labaun 1718; Vox, vl. I, vl. II, Viola/Hautbois/Violinus, org.

Spiess, Meinradus: *Laus Dei, Offertoria XX*, Op. 5, Mindelheim, Ebel 1723; S conc, A conc, T conc, B conc, vl. I, vl. II, vla. I, vla. II, org.

Jacob, Gunter: *Acratismus pro honore Dei*, Op. 2, Praha, Lochner 1725; S, A, T, B, vl. I, vl. II, vla., clno. I, clno. II, org.

Tschortsch, J. B.: *Sacerdos musicus*, Augsburg, Lotter 1725; S, A, T, B, S rip., A rip., T rip., vl. I, vl. II, org.

Rathgeber, Valentin: *Sacra Anaphonesis, 24 offertoria*, Op. 4, Augsburg, Lotter 1726; S, A, T, B, vl. I, vl. II, tuba I, tuba II, org.

Spiess, Meinradus: *Hyperdulia musica, 8 Litaniae*, Augsburg, Labgart 1726; S conc., A conc., T conc., B conc., vl. I, vl. II, vla. I, vla. II, org.

¹⁴ Viz HORYNA, Martin: Sbíрка Barokních hudebních tisků z českokrumlovského kláštera, časopis Klášter minoritů a klarisek v Českém Krumlově – umění, zbožnost, architektura; ed. Daniela Rywilová; Český Krumov, Veduta 2015, ISBN 978-80-86829-99-9, s. 241 - 245

Stickl, Franz: *Anglipolitana veneratio, 6 Missae*, Op. 2, Augsburg, Lotter 1727; S, A, T, B, vl. I, vl. II, a-vla., t-vla., violone, clno. I, clno. II, princ., timp., org.

Rathgeber, Valentin: *Harmonia Mariano-Musica*, Op. 5, Augsburg, Lotter 1727; S, A, T, B, vl. I, vl. II, org.

Černohorský, B. M.: *Laudetur Jesus Christus*, Praha, Wessely asi 1728, ve sbírce chybí.

Münster, J. J. B.: *Sacrificium vespertinum*, Op. 1, Augsburg, Lotter 1729; S, A, T, B, vl. I, vl. II, violon, org.

Vaňura, Česlav: *VII Litaniae*, Op. 1, Praha, Wessely, 1731, ve sbírce chybí.

Peschkowitz, Hubert: *Flores coelestes*, Hradec Králové, Tybély 1732; S conc., A conc., T conc., B conc., a-vla., clno. I, clno. II, timp., org.

Rathgeber, Valentin: *Psalmodia vespertina*, Op. 9, Augsburg, Lotter 1732; S, A, T, B, vl. I, vl. II, vlc., org.

Rathgeber, Valentin: *Missale tum rurale, tum civile*, Op. 12b, pars 2 *Missae civiles*, Augsburg, Lotter 1733; S, A, T, B, vl. I, vl. II, tuba I, tuba II, org.

Vaňura, Česlav: *Cultus latriaie*, Op. 2, Praha, Fitzky 1736; S, A, T, B, vl. I, vl. II, a-vla., tromba III, tromba IV, org.

Geisler, Benedict: *VI Missae*, Op. 2, Augsburg, Lotter 1741; S (nekompletní), B

Geisler, Benedict: *Fons de novo praegaudio, Offertoria XVIII*, Op. 4, Bamberg, Schnell 1743; S, A, T, B, vl. I, vl. II, clno. I, clno. II.

Habermann, F. V.: *Philomela pia*, Graslitz, Sädtler 1747; S, A, T, B, vl. I, vl. II, clno. I, clno. II, org.

Hoerman, J. H.: *Alauda coelestis, Missae sex*, Op. 1, Augsburg, Lotter 1750; S, A, T, B, vl. I, vl. II, a-vla., clno. I, clno. II, timp., org.

Kobrich, J. A.: *Laus Dei ... in LIV Psalmis vespertinis*, Op. 23, Augsburg, Lotter 1750; S, A, T, vl. II.

Kraus, Lambert: *Passer solitarius, Octo Missae*, Augsburg, 1762; T, vl. I, vl. II.

Kobrich J. A.: *Encomia Mariano-Lauretana*, Op. 24, Augsburg, Lotter 1762; S, A, T, B, vl. I, vl. II, cor. I, cor. II, org.¹⁵

5 Lotter (hudební vydavatelství)

Zakladatelem augsburského knižního a hudebního nakladatelství Lotter byl Johann Jakob Lotter starší (1683–1738). Když obdržel v roce 1731 od císaře Karla VI. na deset let privilegium na vydávání v té době upřednostňované německé učebnice *Quintus Curtius Rufus*, byl to další viditelný výraz jeho pověsti váženého zástupce svého cechu, která mezitím dalece přesáhla hranice jeho rodného města.

5.1 Historie vydavatelství

5.1.1 Johann Jacob Lotter starší

Už kolem roku 1705 začal Lotter s tiskem a vydáváním hudebnin. V roce 1719 činnost v tomto oboru ještě zintenzivnil, při čemž upřednostňoval produkci děl skladatelů katolické chrámové hudby z oblasti jižního Německa. K nejoblíbenějším z nich patřili Cajetan Kolberer (1658–1732), Franz Stickl (? – 1742), Joh. G. Tschortsch, J. J. B. Münster a Joh. V. Rathgeber. Souběžně s vydavatelstvím fungoval také přidružený obchod s knihami a hudebninami, které zde byly tisknuty. Postupem času zde však začal prodávat i díla vydaná v jiných tiskárnách i v zahraničí, která mu byla poskytnuta. Od roku 1725 je veškerá jeho provozní a obchodní činnost dokumentována v příslušných nakladatelských a sortimentních katalozích. Lotterova firma poskytovala ve svém sortimentu i různé hudebně-pedagogické práce, které nebyly produkovány jeho

¹⁵ Viz HORYNA, Martin: Sbíрка Barokních hudebních tisků z českokrumlovského kláštera, časopis Klášter minoritů a klarisek v Českém Krumlově – umění, zbožnost, architektura; ed. Daniela Rywilová; Český Krumov, Veduta 2015, ISBN 978-80-86829-99-9, s. 243 - 244

vydavatelstvím. Ty získával nejčastěji od tiskařů z Norimberku a Salzburgu (např. Joh. B. Samber: *Handleitung zur Schlagkunst – Manuctio ad organum*; Salzburg 1704).

Poptávka po Lotterových tiscích především spotřební hudby ho dostala do povědomí méně zběhlých hudebníků. Ve vlastním podniku vyprodukoval ke konci svého života snadno srozumitelnou, a proto spíše pro amatéry než pro znalce určenou školu *Die auf dem Clavier spielende Caecilia* (op. 1, 2) od Fr. A. Maichelbecka.

Ačkoli byl protestant, těžištěm Lotterovy publikační činnosti byla dobová, poměrně snadno proveditelná katolická chrámová hudba. Ta byla určena především pro sbormistry, kantory a regenschori z klášterů, kostelů a škol a vycházela vstříc jejich většinou omezeným provozovacím možnostem. Světská vokální hudba je v Lotterově vydavatelském souboru zastoupena pouze Rathgeberovou anonymně vydanou sbírkou *Ohren-vergnügendes und Gemüth-ergötzendes Tafel-Confect* pro 1–4 hlasy s generálním basem. Tímto dílem si Rathgeber zajistil uznání hudebních historiků jako významného mistra skladby populární polyfonní společenské písně. Po Lotterově smrti se stala vlastníkem tiskárny vdova po něm a správcem jeho obchodů Johann Georg Gutmann. Ten firmu vedl velmi chytře až do dalšího sňatku Lotterovy vdovy v roce 1744.

5.1.2 Johann Jacob Lotter mladší

Roku 1746 se stal spoluvlastníkem a poté v roce 1754 úplným vlastníkem nakladatelství (s názvem *Johann Jacob Lotters seel. Erben*) Lotterův nejstarší syn Johann Jacob mladší (1726–1804). Živil se jako knižní a hudební tiskař, vydavatel a obchodník. Také se zapojoval jako člen do augsburského Collegia musica. Ve své nakladatelské strategii zachovával důraz na katolickou duchovní hudbu, v tomto směru udržoval otcovy podnikatelské cíle a rozšiřoval je ještě ve větším rozsahu. Díky tomu získávalo rodinné nakladatelství v jižním Německu vynikající renomé. Vedle publikování katolické chrámové hudby (mše, requiem, nešpory, žalmy, offertoria, mariánské antifony, hymny, árie a mešní písně) zahrnovala činnost nakladatelství produkci děl téměř všech žánrů. Uspokojoval také stoupající požadavky na hudebně pedagogické materiály. Nabízel velké množství hudebních škol s ne příliš vysokými interpretačními požadavky.

Z instrumentálních děl nabízel repertoár symfonií, koncertů, sonát a početné zastoupení skladeb pro varhany a cembalo. Hlavní dodavatelé, kterým Lotter mladší asi nejvíce vděčil za svou prosperitu, byli Joh. A. Kobrich, Joh. V. Rathgeber, a nákladem nejpočetněji zastoupený M. Königsperger. Mnoho komponistů působících při kláštorech je v soupisu vydaných skladeb zastoupeno jen jedním dílem, plnili však pro společnost dvojí funkci, a to nakupujícího a dodavatele hudebnin. Přispívali tak k hudební rozmanitosti v regionu a k ekonomickému úspěchu vydavatelství. Nejúspěšnější projekt Lottera mladšího v rámci činnosti tiskaře hudebnin byla pravděpodobně publikace zprostředkovaná žákem C. Ph. E. Bacha Johannem G. Seyfertem, který zde v roce 1768 vydal dílo svého učitele *Kurze und leichte Clavier-stücke mit veränderten Reprisen und beygefügter Fingersetzung für Anfänger* (Krátké a lehké klavírní kusy se změněnými reprízami a přiloženými prstoklady pro začátečníky). Roku 1793 bylo v Lotterově nakladatelství vůbec poprvé vydáno první vydání mše W. A. Mozarta KV 194 včetně hlasů.

Především tu ale roku 1756 (potom ještě třikrát – poslední vydání roku 1800) v samostatném vydání vyšla první instruktivní škola hry na housle v němčině *Versuch einer gründlichen Violinschule*. Vytvořil ji a do průběhu tisku aktivně zasahoval (i vlastním návrhem typografického vzhledu) Leopold Mozart. Lotter s L. Mozartem udržoval vedle obchodních kontaktů (byl Lotterovým komisionářem v Salzburgu) i přátelskou korespondenci. Působivým odkazem je Leopoldovo psaní Lotterovi z 9. února 1756, ve kterém mu píše o narození syna Wolfganga Amadea. Spolupráce Leopolda Mozarta s Lotterem skončila v roce 1759 vydáním 12 klavírních kusů *Der Morgen und der Abend*, které L. Mozart napsal společně s Joh. E. Eberlinem. V té době kvůli neshodám skončil úzký obchodní vztah mezi Leopoldem Mozartem a jeho vydavatelem, což se zjistilo z nálezů následné neúplné korespondence mezi oběma osobnostmi. Celá tato korespondence má pro svou jedinečnost popisů celého tiskařského a nakladatelského výrobního cyklu velký význam pro historiky zabývající se o historii německé knižní produkce 18. století.

Lotter mladší kontinuálně zvětšoval svůj sortiment od hudebnin a hudebně pedagogických materiálů na produkci materiálů všech uměleckých a vědeckých oborů z celého Německa i ze zahraničí. Vydával publikace teologické, lékařské, právnické, historické i matematické literatury. S velkým množstvím vydávaných kusů začal používat systém sortimentních adresářů děl a adresářů jejich autorů, čímž následoval

model, který byl ve francouzských a anglických nakladatelstvích již dlouho běžný. Vedle tohoto zlepšení volného přístupu k nabídce zveřejňoval i samostatný rozsáhlý sériový katalog (většinou v příloze vlastních vydání „Libri musici“), který byl přes zprostředkovatele přístupný také v Landshutu, Ingolstadtu, Mnichově a Salzburku. Propagace firmy také probíhala inzercí v menších lokálních tiskárnách. Na základě Lotterova nadregionálního významu docházelo k dalšímu rozšiřování sortimentu jeho publikovaných produktů po jižním Německu, Rakousku a Švýcarsku.

5.1.3 Esaias Daniel Lotter a zánik firmy

Esaias Daniel Lotter (1759 – 1820), syn Lottera mladšího, převzal v roce 1796 po dočasném společném vlastnictví se svým otcem vedení firmy. Zachoval už používaný název firmy *Lotter und Sohn*. V jeho souboru tisků měli největší zastoupení skladatelé Fr. Bühler a Joh. M. Dreyer. K dalším menším augsburským komponistům, kteří produkci obohacovali, patřili Fr. H. Graf, Joh. G. Lang, Joh. X. Nauss, Joh. G. Seyfert, Joh. A. Stein a L. Zöschinger. Menší konkurenci v produkci téměř výlučně duchovní hudby Lotterovi dělal Andreas Böhm (firma *Gombart and Co.*). S napoleonskými válkami přišla roku 1803 sekularizace a s ní pro odbyt negativní následky, které vedly k propadu společnosti.

Po smrti Esaiase Daniela Lottera vedla firmu od roku 1826 vdova po něm. Ta potom ve stejném roce uzavírá manželství s tiskařem Georgem Friedrichem Rothem. V dubnu v roce 1832 prodal Roth nakladatelství Josephu Karlu Jasperovi, vlastníkovu půjčovny hudebnin. Začal s novým vedením tiskárny, nahradil dosavadní tradiční tisk moderním litografickým procesem (název firmy změnil na *Lotter und Sohn. J. C. Jasper*). Za Jasperova vedení vyšly tiskem jako nejvýznamnější tituly roku 1844 Mozartovy mše KV 192, 194 (ve druhém vydání) a 259, pravděpodobně z dílny augsburského litografa Jakoba Schwegerleho. V letech 1844/45 bylo prodáno tiskařské povolení Johannu Peteru Himmerovi a tím skončila téměř stotřicetiletá historie Lotterova vydavatelství, které mělo největší rozkvět ve druhé polovině 18. století. S těžištěm v publikacích

katolické chrámové hudby drželo ve svém oboru vedoucí roli v jižním Německu. Od té doby do dnes je jeho přínos nahrazen augsburským vydavatelstvím *Böhm und Sohn*.¹⁶

6 Joseph Joachim Benedikt Münster

J. J. B. Münster se narodil 30. ledna 1694 v Gangkofen (Dolní Bavorsko) a zemřel neznámo kdy po roce 1751. Působil jako hudební skladatel a teoretik. Jako syn ševce a obchodníka Johanna Georga Münstera a jeho manželky Johanny se přihlásil na univerzitu v Salzburgu, své studium zde však ukončil předčasně již v roce 1712 po smrti svého otce a další svatbě matky. Roku 1715 se oženil s dcerou učitele a fungoval jako regenschori a kantor v klášteře sv. Zena v Reichenhallu. Později se věnoval právníctví, ale vedení kůru si ponechal.

6.1 Tvorba

6.1.1 Vokální hudba

- *Sacrificium Vespertinum*, nešporní žalmy op. 1, 1729
- *VIII Lytaniae [...] cum IX Antiphonis*, op. 2, kolem 1735
- *Epithalamium mysticum*, 60 německých árií, op. 3, 1740
- *Helicon sacer*, 4 antifony, 5 nešporních žalmů, op. 4 (věnováno proboštu Maxmiliánovi z augustiniánského kláštera Baumburg), 1743
- *Solsequium*, koncert, [opus 5?] kolem 1745
- *Fons signatus*, 7 litaní a 1 Te Deum, op. 6, 1751

¹⁶ Viz *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, Personenteil, sv. 11, Kassel, Bärenreiter, 2004, sl. 499 - 502.

Jeho jednoduchá duchovní hudba je vhodná pro provozovací praxi chrámových sborů. V obou jeho knihách žalmů nejsou v sólových ani sborových partech zvláště vysoké požadavky na interpretační schopnosti, jeho hudba v pomalém tempu je tvořena především akordickou deklamací.

6.1.2 Teoretické práce

- *Musices instructio [...] Kürzist doch wohl gründischer Weg [...] die Edle Sing-Kunst zu erlernen*, Schwäbisch – Hall, 1732 (poprvé, potom ještě osmkrát), hudební instrukce pro rychlou, ale správnou a důkladnou cestu k ušlechtilému pěveckému umění.
- *Scala Jacob ascendendo et descendendo, d. i. Unterricht, die edle Choral-Music [...] zu erlernen*, 1743 a 1756, učebnice pro nácvik ušlechtilého provozování chorální hudby, věnováno Maximě Hoffbergerin, představené augustiniánského kláštera Niederviehbach.

Vedle Münsterovy chorální školy je zajímavá především jeho škola pro pěvce *Musices instructio*, která zjednodušeně a spíš staromilsky spočívá na hexachordálním systému. Škola patřila k nejúspěšnějším publikacím Lotterova nakladatelství v Augsburgu.¹⁷

¹⁷ Viz *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, Personenteil, sv. 12, Kassel, Bärenreiter, 1994-2007, sl. 824.

7 Liturgický recitativ

Zpěv biblického čtení má původ už ve starověkých židovských synagogách. Kombinace zpěvu s modlitbou vznikla snahou o co nejpůsobivější podání modlitby a je stará jako lidstvo samo. Ze stejného důvodu se také tak dlouho udržela převaha zpěvu liturgických textů nad jejich mluveným přednesem. Význam hudební složky je v liturgickém recitativu plně podřízen významu textů, jejich frázování a důrazům přízvuchných slabik.¹⁸

V mešní a hodinkové hudbě středověku se setkáváme s různými typy liturgického recitativu, který se ve velkém rozsahu vyskytuje souběžně s různými volnými kompozicemi. V obřadech mezi těmito obřadními prvky vznikly pevné vztahy a ustálené vazby. Formou recitativu se zpívaly různé liturgické texty, pro které nebyly k dispozici nebo vůbec nebyly složeny volně komponované melodie. Tyto texty obvykle byly na každý den jiné, a proto vznikaly „tonusy“, což jsou stále recitační modely použitelné pro libovolně dlouhou frázi. Ve středověkých rukopisech jsou zaznamenány i velmi detailní rozdíly v jednotlivých recitačních formulích, čímž je škála recitativů velmi rozsáhlá a pestrá. Standardně se však používá zúžená skupina základních tonusů.¹⁹

Tonusy, které se používaly pro modlitby a různá čtení a krátké návody pro jejich používání se nacházejí v knize *Liber usualis*. Typický tonus je tvořen recitací na jednom tónu, která je uvedena úvodní intonací (často zpívanou jen poprvé) a dalšími melodickými zvlněními a vybočeními pro zvýraznění gramatického rozdělení textu a frází. Tyto melodické změny musí interpret přizpůsobit přízvukům daného recitovaného textu. Často se v tonusu také objevuje tzv. „flexa“, což je další melodická změna, která umožňuje rozdělení fráze na tři části.²⁰

Vlastní tonus měly pouze dva biblické texty, a to Pláč Jeremiášův, který je předepsán pro matutinum Zeleného čtvrtku, Velkého pátku a Bílé soboty. Další tonus, který se nezpívá na jiné texty, mají pašije všech čtyř evangelistů. Byl tím vyzdvihnut význam

¹⁸ Viz HOPPIN, Richard H.: *Hudba středověku*; Hudobné centrum, Bratislava 2007; přeložila PhDr. Olga Kralovičová; s. 88.

¹⁹ Viz HOPPIN, Richard H.: *Hudba středověku*; Hudobné centrum, Bratislava 2007; přeložila PhDr. Olga Kralovičová; s. 88.

²⁰ Viz HOPPIN, Richard H.: *Hudba středověku*; Hudobné centrum, Bratislava 2007; přeložila PhDr. Olga Kralovičová; s. 88.

těchto čtení.²¹

8 Psalmodie

Žalmy jsou ve středověku typickým příkladem zpěvu, který se nezpívá samostatně, ale je kombinací liturgického recitativu spojeného s volnou melodií antifony nebo responsoria, které žalm ohraničují. Spojení recitace s volnou kompozicí též zapříčinilo, že tonusy pro žalmy jsou propracovanější než tonusy pro ostatní samostatné modlitby a čtení. Existují tři způsoby přednesu žalmů, a to přímý, antifonální a responsoriální. V přímé psalmodii se verše žalmů zpívají plynule bez textových doplňků. Při antifonálním přednesu žalmu se střídají dvě poloviny sboru přímo po verších samotného žalmu nebo častěji při zpěvu doplňkového textu se svou melodií, třeba antifon před žalmem, mezi verši a po žalmu. Responsoriální zpěv obstarává sólista zpívající text žalmu, jemuž odpovídá sbor a lid volnou melodií po každém verši. V západních církvích byl využíván téměř výhradně antifonální a responsoriální přednes žalmů.²²

Dnes se již kompletní žalmy i s antifonami zpívají pouze při hodinkovém oficiu, a proto jsou žalmové tonusy využívány jen při nich. Každý modus má vytvořený svůj tonus s tenorem (tónem, na kterém se recituje) na dominantě. Devátý tonus „tonus peregrinus“ je převzat z orientálních pramenů a má ve druhé polovině verše jiný tenor než v polovině první. Žalm rámuje na začátku a na konci antifona, čímž z žalmu dělá ústřední jednotku většího hudebního celku. Většinou antifona končí na modální finále, na niž hladce navazuje intonace tonusu, která rychle melodicky dospěje k tenoru. V ostatních verších je tato intonace vynechána, a fráze začíná přímo na tenoru žalmového tonusu. Každý verš je v polovině rozdělen kadenčním předělem, který je nazýván „medianta“, kadenci na konci verše se říká „terminace“. Je-li první polovina verše dlouhá a gramaticky rozdělitelná, k jejímu předělu se využívá flexa. Většinou je

²¹ Viz HOPPIN, Richard H.: *Hudba středověku*; Hudobné centrum, Bratislava 2007; přeložila PhDr. Olga Kralovičová; s. 89.

²² Viz HOPPIN, Richard H.: *Hudba středověku*; Hudobné centrum, Bratislava 2007; přeložila PhDr. Olga Kralovičová; s. 89.

za žalm přiložena doxologie *Gloria Patri*. Žalмовé tonusy mají v *Liber usualis* přiděleny více terminací, aby bylo vždy možné hladce připravit závěrečnou antifonu.²³

Kromě tonusů pro žalmy existují další, složitější tonusy pro jiné liturgické texty. Kantika jsou biblické chvalozpěvy, které mají své místo v některých oficiích, zpívají se podobně jako žalmy s antifonou na začátku i na konci. Například pro Magnificat (kantikum zpívané při nešporách) jsou v *Liber usualis* uvedeny dvě sady tonusů. Jedna je podobná tonusům žalmovým, ta druhá však slouží pro slavnostnější příležitosti, v jednotlivých formulacích jsou propracovanější intonace a rozdělující kadence. Intonace v kantikách pro ranní chvály, nešpory a oficia se opakují ve všech verších, nejen poprvé. Rozvoj a složitost tonusů dosahuje vrcholu v sólových verších responsoriální psalmodie, kde jsou intonace, medianty a terminace tak dlouhé a zdobené, že leckdy vůbec nedojde k recitaci na dominantě modu.²⁴

²³ Viz HOPPIN, Richard H.: *Hudba středověku*; Hudobné centrum, Bratislava 2007; přeložila PhDr. Olga Kralovičová; s. 90-91.

²⁴ Viz HOPPIN, Richard H.: *Hudba středověku*; Hudobné centrum, Bratislava 2007; přeložila PhDr. Olga Kralovičová; s. 92.

9 Oficia

V prvých stáletích křesťanství byli křesťanští vyznavači kvůli pronásledovatelům nuceni scházet se v nočních setkáních a vigiliích, v noci to totiž bylo nejbezpečnější. Ze začátku se tyto bohoslužby konaly pouze v sobotu, začátek býval o půlnoci a končilo se v nedělních brzkých ranních hodinách slavením jednodušší formy eucharistie. Ta byla předchůdcem pozdějších mší. Takto se pro křesťany stala neděle, den vzkříšení, svátečním dnem z původního židovského sabatu. Obřady vigilií se skládaly z modliteb, čtení z Písma Svatého a zpěvu žalmů stejně, jak bylo v židovských modlitebních hodinách (tak to zůstalo i v římských oficiích), k nim přibyl pro křesťany nový prvek, zpěv hymnů.²⁵

Velká mše s předcházející třídnou vigilií se původně slavila pouze o nedělích, časem se rozšířila na svátky mučedníků a na další postní či sváteční dny. Vedle nich byly často přes den slouženy soukromé domácí pobožnosti. Tyto pobožnosti se konaly většinou v hodiny odsouzení, ukřižování a smrti Ježíše Krista na Velký pátek v devět ráno, ve dvanáct a ve tři hodiny odpoledne. Po ukončení pronásledování křesťanů také ve čtvrtém století probíhaly v kostelech veřejné pobožnosti a nahrazovaly tak bohoslužby soukromé.²⁶

Šířením křesťanské víry a zvyšováním počtu křesťanů se z vigilií vyvinula tři officia, a to jednoduché nešpory (vesperae) při západu slunce, nocturno (nocturnum) před půlnocí a časné ranní chvály (laudes). Tyto tři pobožnosti byly v prvých křesťanských stáletích hlavními liturgickými formami. Vzhledem k tomuto faktu i v budoucnu zůstávaly tyto tři hodinky nejpropracovanější a hudebně nejvýznamnější. Také z té doby zůstal křesťanský zvyk slavení svátku již v předvečer daného dne oslav. Slavnost tak začíná při nešporách večer před slavným dnem a končí nešporami samotného svátečního dne.²⁷

Velký rozvoj oficií nastal se vznikem klášterů a řeholnictva. Pro řeholníky se stalo každodenní slavení hodinek běžnou rutinou. První popis kompletního cyklu osmi oficií je zaznamenán v *Reguli sv. Benedikta* (530 n. l.), tyto záznamy se staly normou pro

²⁵ Viz HOPPIN, Richard H.: *Hudba stredoveku*; Hudobné centrum, Bratislava 2007; přeložila PhDr. Olga Kralovičová; s. 99.

²⁶ Viz HOPPIN, Richard H.: *Hudba stredoveku*; Hudobné centrum, Bratislava 2007; přeložila PhDr. Olga Kralovičová; s. 99-100.

²⁷ Viz HOPPIN, Richard H.: *Hudba stredoveku*; Hudobné centrum, Bratislava 2007; přeložila PhDr. Olga Kralovičová; s. 99.

modlení se hodinek pro celé západní křesťanství. Postupně se jedná o pobožnosti matutinum, ranní chvály, prima, tercie, sexta, nona, nešpory a kompletorium. Dnes se všechny hodinky se zpěvem modlí pouze v řeholních kláštorech, v období středověku a renesance byly pravidelně modleny i ve všech katedrálách a dalších větších kostelích.²⁸

9.1 Forma oficií

Hodinky mají do určité míry ustálenou formu. Vzhledem k rozdílně kladené hodnotě na různé typy hodinek se však mezi nimi jisté odlišnosti vyskytují. Podobu oficií si přiblížíme na příkladu nejvýznamnějšího z nich, na nešporách.

Na úvod nešpor se modlí soukromé modlitby, po nichž je zpíván *versiculus* a *Deus in adiutorium meum intende* (první verš žalmu 69). Následuje doxologie se závěrečným *Alleluja* (od první postní neděle do středy svatého týdne je *Alleluja* nahrazeno frází *Laus tibi Domine Rex aeternae gloriae* ≈ Chvála tobě, Kriste, Králi věčné slávy). Pro zpěv *Deus in adiutorium meum intende* jsou používány tři recitační tonusy, tonus jednoduchý, sváteční a slavnostní. Po tomto úvodu, který je společný pro všechny nešpory, se zpívá pět žalmů, každý s vlastní antifonou. Následuje *Capitulum* – krátké čtení z Bible, většinou pouze jednoversové. Ve středověkých nešporách se pokračovalo velkým responsoriem, což byla hudebně nejvyspělejší část obřadů vyskytující se i v ostatních oficiích a ve mši. Velká responsoria byla obvykle zařazována za delší čtení, svojí zdobností zvyšovala slavnostnost obřadů. V dnešních nešporách už jsou většinou velká responsoria vypouštěna a je rovnou recitován či zpíván hymnus a *Versiculus* před *Magnificat*.²⁹

Magnificat (v ostatních oficiích se zpívá jiné novozákonní kantikum) je hudebním vrcholem nešpor. Ve středověku je zpíváno na své tonusy, které jsou podobné tonusům žalmů, avšak jsou o něco složitější. I antifona tohoto Mariina chvalo zpěvu je propracovanější a závažnější než antifony žalmů. Po *Magnificat* jsou nešpory ukončeny závěrečnými modlitbami a požehnáním, před které je vložena další antifona ke všem svatým nebo antifony připomínající příslušné svátky a jejich oktávy. Některé z těchto

²⁸ Viz HOPPIN, Richard H.: *Hudba středověku*; Hudobné centrum, Bratislava 2007; přeložila PhDr. Olga Kralovičová; s. 100.

²⁹ Viz HOPPIN, Richard H.: *Hudba středověku*; Hudobné centrum, Bratislava 2007; přeložila PhDr. Olga Kralovičová; s. 100-102.

antifon se později osamostatnily a používaly se na jiných místech. Na závěr se zpívá *versiculus Benedicamus Domino*.³⁰

Ostatní hodinky mají podobný průběh jako nešpory, jsou však zjednodušené a hudebně méně významné. Texty se v kompletoriích a malých hodinkách nemění nebo jsou rozdílné v různých obdobích liturgického roku. V ranních chválách je jeden z pěti žalmů nahrazen jedním ze starozákonních kantik a na místě *Magnificat* se zpívá Zachariášova píseň *Benedictus Dominus Deus Israel*.³¹

Tabulka 1

Nešpory	Ranní chvály	Kompletorium	Malé hodinky
Deus in adjutorium meum intende			
5 žalmů	5 žalmů (1 kantikum)	3 žalmy	hymnus, 3 žalmy
5 antifon	5 antifon	1 antifona, hymnus	1 antifona
Kapitulum			
Hymnus	hymnus	krátké responsorium	krátké responsorium
Versiculus	versiculus	versiculus	versiculus
Magnificat s antif.	Benedicamus s antif.	Nunc dimittis s antif.	-
Benedicamus Domino			

9.1.1 Matutinum

Jediné matutinum má od ostatních oficií významněji odlišný průběh. Jediným společným bodem s ostatními oficii je zpěv žalmů s vlastními antifonami. Matutinum je tvořeno čtyřmi rovnocennými díly. První část je uvedena modlitbami *Pater noster*, *Ave Maria*, *Credo* a *versikulem* s následujícím *Deus in adjutorium*. Pokračuje se *Invitatoriem* se žalmem 94 a hymnem, který úvodní část uzavírá. Další tři díly jsou označovány jako *nokturny*, mají shodnou strukturu: tři žalmy s vlastní antifonou a tři

³⁰ Viz HOPPIN, Richard H.: *Hudba stredoveku*; Hudobné centrum, Bratislava 2007; přeložila PhDr. Olga Kralovičová; s. 102.

³¹ Viz HOPPIN, Richard H.: *Hudba stredoveku*; Hudobné centrum, Bratislava 2007; přeložila PhDr. Olga Kralovičová; s. 103-104.

lekce, po kterých jsou zpívána velká responsoria. Na třetí nokturnus navazuje v neděle a svátky chvalozpěv *Te Deum laudamus* (Bože, chválíme Tebe) a běžný závěr – *versiculus*, závěrečná modlitba a *Benedicamus Domino*. Při méně důležitých svátcích se matutinum běžně zkracovalo z devíti na tři čtení nebo pouze na jeden nokturnus. Bohužel není dochováno mnoho hudebních památek středověkých matutin. V *antifonáři* pro denní hodinky zapsány nejsou, několik matutin největších svátků je zaznamenáno v *Liber usualis*.³²

9.2 Hudba oficií - typy volných melodií

9.2.1 Antifony

Antifony jsou nejjednodušším a nejkratším typem volných chorálních melodií, které byly vloženy jako dodatky do zpěvu versů žalmů. Vzhledem k počtu žalmů a četnému výskytu v oficiích počet antifon významně převyšuje množství ostatních zpěvů. Zpívala se na začátku před přednesem i po posledním verši žalmu a byla vkládána i mezi verši, buď to po každém verši, nebo po každém dvojverší. Od toho se později vzhledem k časové náročnosti upustilo a antifona se zpívala pouze před a po žalmu. Později se dokonce úvodní antifona zkracovala jen na intonaci melodie a celá se zpívala až po žalmu. Z hudebního hlediska jsou antifony z nejjednodušších chorálních zpěvů, často jsou téměř zcela sylabické a jen příležitostně obsahují ligatury dvou not. Jediné delší a o něco složitější jsou antifony k *Magnificat* a k *Benedictus*.³³

Zajímavé je uspořádání antifon v antifonářích, které se řídí podle jejich určení, modů a ještě podle terminací žalmových tonusů, pro které se antifony mohou využít. Z důvodu návaznosti na žalmové tonusy má mnoho antifon shodnou úvodní intonaci. Dokonce k tonusům s jedinou terminací je možné přiřadit antifony s různou vstupní melodickou figurou. Tím je možné tisíce antifon rozdělit do asi padesáti skupin – „*témat*“. Některé antifony se vývojem staly plnohodnotnými denními modlitbami a také velmi oblíbenými texty pro tvorbu renesančních motet a dalších duchovních zpěvů ve všech

³² Viz HOPPIN, Richard H.: *Hudba středověku*; Hudobné centrum, Bratislava 2007; přeložila PhDr. Olga Kralovičová; s. 105-107.

³³ Viz HOPPIN, Richard H.: *Hudba středověku*; Hudobné centrum, Bratislava 2007; přeložila PhDr. Olga Kralovičová; s. 108.

obdobích dějin hudby. Původně jako antifony v 11. století například vznikly *Alma Redemptoris Mater* (Slavná Matka Spasitele), *Ave Regina caelorum* (Zdrávas, Královno nebeská), *Regina caeli laetare* (Raduj se, nebes Královno) nebo *Salve Regina* (Zdrávas Královno). Tyto čtyři mariánské antifony jsou o poznání delší a složitější než ostatní běžné žalmové antifony.³⁴

9.2.2 Velká responsoria

Velká responsoria jsou naopak hudebně nejsložitější částí oficií s volnou melodií. Z toho důvodu se také přednášela sólově. Odpovědi, které byly původně zpívány věřícím shromážděním, byly jednoduché. Postupem času, kdy začal zpěv odpovědi obstarávat chrámový sbor, se postupně více propracovávaly a z hlediska složitosti se rozdíl mezi sólovou a sborovou částí smazával. Verše responsorií se zpívaly na responsoriální tonusy, jejich intonace a kadence však byly tak zdobné, že k prodlevě na recitačním tónu docházelo pouze u nejdělsích veršů. Pozdější responsoriální verše měly vlastní prokomponovanou melodii. K responsoriu každého nokturna a k nešpornímu responsoriu byla podle vzoru antifonální psalmodie přikládána doxologie „*Gloria Patri et Filio, et Spiritui Sancto*“ (Sláva Otci i Synu i Duchu Svatému).³⁵

Odpovědi mají obvykle delší text než antifony, obvykle se dělí na tři fráze, zřídka jsou rozděleny i na čtyři části nebo jen na dvě. Celá odpověď se zpívá před veršem, po verši, nebo, pokud se vyskytuje, po doxologii je zopakována pouze její poslední část. Mnoho velkých responsorií je zapsáno v neumovém stylu, občas se vyskytují krátká melismata. Rozsah celé melodie se většinou vejde do kvinty nebo sexty, melodii obstarávají převážně sekundové postupy, nezřídka však rozsah přesáhne oktávu či nonu. Fráze často inklinují k širšímu rozsahu, k rozsáhlejším melismatům i k větším skokům než například u antifon. Poměrně často se vyskytují figury zahrnující v krátkém úseku velký rozsah. Obecně zřejmě převažovala tendence využívat v responsoriích raději volné melodie než využívat předepsané tonusy. Závěr responsorií často zahrnoval i velmi

³⁴ Viz HOPPIN, Richard H.: *Hudba středověku*; Hudobné centrum, Bratislava 2007; přeložila PhDr. Olga Kralovičová; s. 108-109.

³⁵ Viz HOPPIN, Richard H.: *Hudba středověku*; Hudobné centrum, Bratislava 2007; přeložila PhDr. Olga Kralovičová; s. 110.

dlouhá melismata, ta však byla v moderních zpěvnících velmi zkrácena nebo úplně zrušena.³⁶

9.2.3 Hymny

Ve středověku vznikají tisíce děl křesťanské poezie. Latinské sakrální básně jsou podkladem hymnů. Jak je psáno výše, hymnus je součástí všech denních hodinek, počet dochovaných hymnů tomu však neodpovídá. Důvodem je omezování používání nebiblických textů v liturgii církví, která prosazovala názor, že jedině Bible může poskytovat texty důstojné pro liturgické použití. Zároveň cítili nebezpečí v přitažlivosti hymnických textů a jejich negativním vlivu při šíření ortodoxních doktrín. Proto byl při koncilech střídavě zpěv hymnů zakazován a dovolován. Pevné místo hymny získaly pouze v liturgii východních církví, kde byly velmi oblíbené a na zákazy zde nebyl brán ohled. „Kromě několika speciálních obřadů, zejména v období Svatého týdne, si hymny nikdy nezískaly oficiální místo v liturgii mše a jejich postavení v oficiích zůstalo vždy podřazené psalmodii.“³⁷

Základ struktury hymnů vytvořil svatý Ambrosius, a ta zůstala zachována po celou dobu, kdy byly hymny skládány. Hymny se rozdělují na krátké strofy, které mají jednotnou poetickou strukturu – počet veršů, metrický vzorec i rýmové schéma. Díky tomu je možné všechny strofy bez problému zpívat na stejnou melodii. Často měly jednu melodii i různé hymny, pokud se tomu metrický vzorec nabízel. Občas se též naopak zpíval jeden text na více melodií, což u ostatních obřadních zpěvů obvyklé nebylo. Například pro hymnus nedělního kompletoria *Te lucis ante terminum* (Na sklonku dne Tě upřímně prosíme) je v *Liber usualis* uvedeno až dvanáct nápěvů, které jsou určeny pro různé svátky a období. Tato nezávislost a proměnlivost textů na prokomponovaných melodiích gregoriánského chorálu se objevuje jedině u hymnů. Vyplývá to zřejmě z jejich podřadného postavení v liturgii a z jejich pololidového původu. O původních melodiích hymnů není bohužel známo téměř nic. Kromě výjimek nejstarší dochované notové prameny pocházejí až z 11. století nebo ještě z mladší doby. Podoba hymnů z ambrosiánské doby tedy zůstává odkrývána odhady dle metrické

³⁶ Viz HOPPIN, Richard H.: *Hudba středověku*; Hudobné centrum, Bratislava 2007; přeložila PhDr. Olga Kralovičová; s. 113.

³⁷ Viz HOPPIN, Richard H.: *Hudba středověku*; Hudobné centrum, Bratislava 2007; přeložila PhDr. Olga Kralovičová; s. 114-116.

struktury textů. Problémem pro zpívatelnost různých strof na jednu melodii je zvyšující se složitost melodií, která přichází s vývojem hymnů, využívání delších ligatur a jiných ornamentálních figur.³⁸

10 *Sacrificium vespertinum*

Sbírka *Sacrificium vespertinum* je vůbec prvním Münsterovým publikovaným titulem s opusovým číslem 1. Zhudebnění nešpor zvolil kvůli velkému množství již napsaných mší a ofertorií, hudba pro nešpory byla v jeho době skládána méně, důvěřoval proto větší možnosti jejího využití. V předmluvě (viz příloha) zmiňuje důvod omezeného obsazení, které zvolil z praktických důvodů, aby skladby byly lehce obsaditelné v každé farnosti. Také zde oslovuje interprety, aby v pomalých částech své party improvizálně přizdobovali, aby nebyly posluchačsky fádni.

Jednotlivé hlasy (Canto, Alto, Tenore, Basso, Violino I., Violino II., Organo, Violone) jsou opatřeny papírovou vazbou, obálku tvoří mramorovaný karagenový papír a štítek, na kterém je napsáno označení hlasu. Vnitřní titulní list obsahuje název, rozdělení sbírky na tři části, obsazení, jméno autora, opusové číslo 1, označení hlasu a údaje o vydání. Následuje věnování, obsah sbírky a předmluva. Titulní listy v partech Canto a Alto jsou omylem zaměněny.

10.1 Předmluva

[Titulní list]

Nešporní pobožnost, aneb nešpory delší sváteční, o Blahoslavené Panně Marii a též velmi stručné pro celý rok zpracované novým a lehce církevním způsobem pro soprán, alt, tenor, bas, dvoje housle zčásti v unisonu, zčásti koncertantně s dvojím generálním

³⁸ Viz HOPPIN, Richard H.: *Hudba středověku*; Hudobné centrum, Bratislava 2007; přeložila PhDr. Olga Kralovičová; s. 116-119.

basem, úsilím a prací Josefa Joachima Benedikta Münstera, správce kůru v Reichenhallu v Horním Bavorsku, Opus I. V Augsburgu, tiskem a nákladem Johanna Jacoba Lottera, Léta M DCC XXIX.

[Předmluva k interpretům]

Ušlechtilý milovníku múz!

Hle, předkládám Ti SACRIFICIUM VESPERTINUM, prosbami mnohých ode mne žádané. Malý počet partů ať Tě neděsí, usilovně jsem skládal pro běžné čtyři hlasy pouze se dvěma houslemi a zdvojeným generálním basem, aby je mohli na jakémkoliv kůru, zvláště při nedostatku pánů hudebníků provádět, snažil jsem se dostat spíš nutnosti než zdobnosti. Ale (to pokládám za důležité a o to naléhavě žádám) kde pomalému taktu (zvláště v nejkratších žalmech) připojíš vybraný způsob zpěvu, též ornamentiku vymyslíš, jak věřím, a (hrome!) jestliže se nebudou líbit, aspoň neurazí tvé uši. Velebný a Zdravý, pěj!³⁹

Index Psalmorum, qui in hoc Opere continentur

Seznam žalmů, které se v tomto díle nacházejí

[Věnování]

Velmi ctihodnému, převznešenému a veleváženému pánu, panu Floridovi, slavného a starobylého kapitulního chrámu u svatého Zenona řádu řeholních kanovníků svatého Augustina velmi bdělému představenému atd., mému nejmilostivějšímu pánu, panu ochránci.

Užž to rčení mudrce říká: *Uvazuje si pouta, kdo přijímá dobrodiní*, nepopírám, že ten výraz se nachází v obecném jazyce. A brzy z jiného důvodu, aby přijímající předpokládal nezbytnost a aby sebe sama přinutil k oplácení milostí milostí. A tolik dobrodiní bych tedy chtěl vydat jako strmý proud tekoucí plnými řekami z Alp vděčnou myslí. A hle! Je nad světlo jasnější, že větším množstvím přízeň a dary do mých zátok

³⁹ Těžko přeložitelná slovní hříčka se slovy „canus“ (bělostný, šedivý, ctihodný) a „cano, canere“ (zpívat).

(= prsou, mého srdce) plynou, než tvá vznešená atd. vláda do mě nechala stéci a odvedla. A proto, když se mi, nehodnému a nejponíženejšímu služebníku, dostalo dobrodiní z pramene tvé milosti, a konečně krásná potřeba uvázala pouta sladkým násilím a donutila s násilnou lahodností k navěky zpívaným díkům tomuto dobrodinci. Divíš se snad? Ctihodný atd. pane, pane biskupe, mně, žádajícímu o požehnání (myslím – od ochránců) pro toto *Sacrificium Vesperinum*, vytanula před myslí co nejdříve tvá nejvyšší Autorita, výjimečná Ctnost, neuvěřitelná Rozvážnost a vždy nejvyšší Lidskost, kterou, jakkoli jsem ji zakusil ne jednou (víckrát jsi totiž pochválil nějaké ode mne složené skladby v rukopisech, když jsi je milostivě přijal), – pravím, ne jednou! – přece jsem ji nikdy nemohl obdivovat dosti.

Také tak mimořádná Lidskost a ostatní vynikající Ctnosti sotva přidají nějaký podnět, abych svojí obětinou oslavil tvé jméno, ne nevěda, že Ty, ne pouze velkých, ale také svatých věcí znalý, těšíš se z hudebního umění, a zvláště ode všech z celého Zenonského obzoru požíváš chvály a slávy.

Buď proto otevřen pro tu obětinu, *prvotiny každé práce* (Žalm 77, v. 51). Abych tvému ctihodnému a vznešenému jménu blahopřál, přijmi mou nepatrnou službu s toutéž Lidskostí, jíž hojně překypuješ a marnotratně plýtváš. Skrze Tebe a tvé, které šťastně vedeš, vydává Božskému Správci souzvuku (mnohohlasu) veškerého stvoření vděčněji (stejně jako květ rozmarýnu, když se mne v rukou, a též v Tvých) milejší vůni do nebe. Ale (abych tak řekl) každý pochopí, proč své dílo zahajují Nešporami? Ať si takový zvědavec znovu přečte a schválně spočítá kvantum mší, ofertorií atd. (sotva přeháním) a odpověď bude zřejmá.

Nyní tedy, *jestliže jsem našel milost v tvých očích* (1. kniha královská, 20, v. 29), ušlechtilý atd. pane biskupe, přijmeš *Obětinu (nešporní) spravedlnosti* (Ž. 50, v. 21), kterou vděk za mnohé milosti, které poníženě přijímám, vyžaduje. Já jsem vskutku v tomto díle snad žádnou práci nezanedbal, tak v něm sebe sama celého nabízím a věnuji, a jestliže ne dluhu, který je prevelký, alespoň zbožnosti nějak učiním zadost, když dám najevo znamení zbožných díků kolika notami, tolika melodiemi.

Tvé ctihodné, přešlechtné a vznešené vlády

Pokorný a zbožný služebník J. J. B. Münster – správce kůru v Reichenhallu.

Na předním předeštlí hlasu Organo je nápis rukou:

„Ex Munificentia cujusdam Musophyli pro Choro B. V. / M. Borova[nensis]
Can[onicorum] Reg[ularium] Late[nter ?] Comparatae una cum Compactura 2 fl 24 x.“

Ze štědrosti kteréhosi milovníka hudby pro kůr Panny Marie řeholních kanovníků
v Borovanech potají získané [party] s vazbou za 2 zlaté a 24 krejcarů⁴⁰

10.2 Hudební jazyk barokní duchovní hudby

V první polovině 18. století je styl hudební stránky nešpor poněkud odlišný od podoby, kterou měly dříve před barokním obdobím. Chorální zpěv žalmů, antifon a mariánského chvalozpěvu Magnificat byl nahrazován často vícehlase zhudebňovanými kompozicemi s figurálními hudebními prvky.⁴¹ Tyto dobové trendy jsou viditelné i v Münsterově sbírce *Sacrificium vespertinum* z roku 1729.

Základem chrámové a vůbec duchovní hudby baroka je hudba figurální s využitím nástrojového doprovodu, ve které se uplatňují melodické figurace. Tato hudba odpovídá dobové preferenci koncertantního stylu se střídáním kontrastních hudebních ploch nebo barev (kontrasty sólo – tutti, homofonie – polyfonie, recitativ – arioso, lidský hlas – nástroje, pomalu – rychle). Tvoří tak protipól hudbě ryze vokální nebo samotnému zpěvu doprovázenému na varhany, což byl asi nejčastější typ dobové chrámové hudby.⁴² Často je v barokní figurální duchovní hudbě využíván sborový recitativ, díky němuž se zrychluje zpěvní přednášení liturgického textu a zkrátí se tím délka skladby. Rytmus recitativu je dán textem a jeho dikcí, neurčuje ho pravidelná pulsace těžkých a lehkých dob. Liturgický text je zhudebněn v některých částech krátkými rytmickými hodnotami celého sboru harmonizovanými na jednom akordu či s nepatrnými

⁴⁰ Překlad: doc. Martin Horyna Ph.D., Mgr. Janeta Midžič

⁴¹ Viz FUKAČ, Jiří, VYSLOUŽIL, Jiří a kol.: *Slovník české hudební kultury*, Editio Supraphon, Praha, 1997, ISBN 80-7058-462-9, s. 616 – 617.

⁴² Viz FUKAČ, Jiří, VYSLOUŽIL, Jiří a kol.: *Slovník české hudební kultury*, Editio Supraphon, Praha, 1997, ISBN 80-7058-462-9, s. 219.

harmonickými změnami. V průběhu sborového recitativu bývá významnější funkce instrumentálního doprovodu, který má za úkol úsek hudebně zpestřit a přizdobit.⁴³

10.3 Rozbor *Sacrificium vespertinum*

Skladatel sbírku rozdělil do tří oddílů podle svátků, ke kterým byly jednotlivé části určeny. Každý oddíl je zarámován obligátními částmi nešpor (úvod nešpor „Domine ad adjuvandum“ a zpěv z jejich závěru „Magnificat“). Výběr žalmů odpovídá charakteru nešpor. První dva oddíly obsahují po pěti žalmech. První oddíl byl určen pro největší svátky církevního roku, druhý oddíl pro mariánské svátky, které byly v barokním období v katolickém prostředí slaveny velmi okázale. Třetí oddíl obsahuje 16 žalmů, mezi nimi všechny žalmy, které byly zapotřebí pro svátky svatých, eventuálně pro běžné neděle. Pravděpodobně bylo možné v případě potřeby kombinovat části ze všech tří oddílů nebo si vystačit s hudbou ze třetího oddílu – obsahuje totiž všechny žalmy z prvních dvou oddílů, jen v jednodušším a stručnějším zpracování.

Skladebný styl prvních dvou částí sbírky – „Vesperae longiores festivaе“ (tj. „slavnostní delší nešpory“, dále VLF) a „Vesperae longiores de Beatissima Virgine Maria“ (tj. „delší nešpory o Blahoslavené Panně Marii“, dále VLBVM) je velmi podobný. Jsou to žalmy skládané pro sváteční využití, a proto jsou poměrně dlouhé a slavnostní. Úvodní zpěv nešpor „Domine ad adjuvandum“ mají ve VLF i VLBVM podobný průběh. Po slavnostním durovém sborovém začátku přichází v doxologii Gloria Patri sólová část s imitačními prvky a na závěr je přidána rozsáhlejší koda v tempu adagio.

Žalmy těchto dvou částí sbírky označených jako „longiores“ jsou vzhledem k slavnostnějšímu určení skutečně celkem rozsáhlé. Když vezmeme v úvahu dobu vzniku v druhé dekádě 18. století, skladebný styl se jeví poněkud archaicky v porovnání s jinými autory známými z daného pozdně barokního období. Münster se hudbou svých děl v mnoha prvcích vrátil k hudebnímu jazyku pozdního 17. století. Mezi stylem žalmů VLF a VLBVM nejsou patrné velké rozdíly. Kromě dvou jsou všechny žalmy napsány v durových tóninách. Úvod má většinou charakter pomalé sborové introdukce nebo slavnostního majestátního sboru. Následuje nejdelší část, doprovázená generálním

⁴³ Viz SEHNAL, Jiří: *Hudba v českých dějinách od středověku do nové doby*, Editio Supraphon, Praha, 1983, s. 180 – 181.

basem. Většinou je napsána ve čtyřčtvrtečním taktu a tempu allegro. Občas se vyskytne změna taktu na tříčtvrteční nebo třípůlový a tempový kontrast změnou na largo. Hlavní roli zde hrají kontrast sóla a tutti, dialogy sóla s houslovými odpověďmi a homofonní sborové pasáže. Harmonie těchto nejrozsáhlejších částí je čistá s běžnými modulacemi do nejbližších tónin, je logicky určovaná jasným bassem continuumem. Na závěr bývá připojena fugová část „Amen“, někdy celé „Gloria Patri“, kde Münster zručně využívá imitační práce. Někdy je na úplný závěr přidána slavnostní adagio koda.

Poněkud rozdílné od ostatních žalmů jsou „Confitebor tibi Domine“ (VLF) a „Lauda Jerusalem“ (VLBVM). V „Confitebor tibi Domine“ jako jediném žalmu je zapsán čistě instrumentální úvod, po němž následuje dlouhá adagio část pro sopránové a altové sólo, na které pak navazuje tutti sbor. „Lauda Jerusalem“ je zase celé provázeno „refrémem“ v podobě návratu motivu sestupné terciové melodie v různých hlasech na slova „Lauda, lauda“ nezávisle na slovech v ostatních hlasech a smyslu textu.

Obě „Magnificat“ ve VLF i VLBVM jsou svou strukturou také podobná. Na začátku je zpíváno sborové slavnostní „Magnificat anima mea“, na něž navazuje zbytek kantika. Jednotlivé verše jsou od sebe důsledně odděleny, každý verš má své obsazení. Buď zpívá celou část sbor, nebo jeden daný sólový hlas. Většinou jsou odděleny krátkou mezihrůu v délce jednoho taktu, někdy na sebe navazují přímo, kdy vystřídá jeden sólový hlas jiný. Významnější roli zde hrají i houslové party, které často dozdobí sborové či sólové recitované části. Nejvýraznější jsou tam, kde doprovázejí vokální hlasy v opakovaných šestnáctinách, jako například v „Gloria Patri“ (VLF), kde části dodávají velkou závažnost a majestátnost.

Žalmy v oddílu „Vesperae brevissimae pro toto Anno“ (tj. „velmi stručné nešpory pro celý rok“) jsou o poznání stručnější než skladby předchozích dvou částí. Münster menšího rozsahu dosahuje častějším využitím sborového recitativu a vícetextovosti, kdy se v sólových partiích překrývají v různých hlasech různé texty. Pro své využití během menších svátků nedosahují takové závažnosti, jako žalmy ve VLF a VLBVM, žalmy nezačínají pomalým úvodem, ani není na konci komponována fuga, „Gloria Patri“ i „Amen“ tvoří pouze stručné ukončení skladby.

10.4 Rozpis nešpor sbírky

10.4.1 Obsah sbírky *Sacrificium vespertinum*

Výběr žalmů zhudebněných v Münsterově sbírce *Sacrificium vespertinum* je určen využitím daných žalmů v rámci nešpor jeho doby. V první polovině 18. století se využívaly předpisy potridentské liturgie. Jinak byly organizovány breviáře dříve ve středověku a jinak jsou složeny dnes. První část naší sbírky – „*Vesperae longiores Festivae*“ – obsahuje žalmy pro nešpory větších svátků. Při různých svátcích byla ke každému žalmu přidělena jiná antifona, ta a ani její modus však nebyl pro navázání žalmu určující. Buď se navázalo přímo, nebo do tóniny žalmu varhaník před zpěvem žalmu zmoduloval. Ve druhé části sbírky – „*Vesperae longiores de Beatissima Virgine Maria*“ – je podobně zahrnut výběr žalmů pro nešpory mariánských svátků. Poslední část – „*Vesperae brevissimae pro toto Anno*“ – není dochována v celém rozsahu, v hlasech Canto, Tenore a Violino 1 jsou na konci vytrhány listy. Je v ní zhudebněno největší množství žalmů a oproti skladbám předchozích částí jsou tyto žalmy kratší. Výběr obsahuje všechny žalmy, které byly zapotřebí pro další svátky svatých, eventuálně pro běžné neděle. Sbírkou nepočítá se zádušními hodinkami ani s nešporami o všedních dnech. Pokud se zpívaly, bezpochyby při nich byl povolen jen chorální zpěv, maximálně doprovázený na varhany.

Rozpis obsahu sbírky:

Vesperae longiores Festivae		Číslo žalmu
Domine ad adjuvandum	C dur	
Dixit Dominus	C dur	109
Confitebor	a moll	110
Beatus vir	F dur	111
Laudate pueri	G dur	112
Laudate Dominum	D dur	116
Magnificat	C dur	

Vesperae longiores de BVM

Domine ad adjuvandum	D dur	
Dixit Dominus	G dur	109
Laudate pueri	e moll	112
Laetatus sum	C dur	121
Nisi Dominus	F dur	126
Lauda Jerusalem	A dur	147
Magnificat	G dur	

Vesperae brevissimae pro toto anno

Domine ad adjuvandum	F dur	
Dixit Dominus	B dur	109
Confitebor	g moll (dórská)	110
Beatus vir	Es dur	111
Laudate pueri	A dur	112
Laudate Dominum	F dur	116
In exitu Israel	D dur	113
Laetatus sum	F dur	121
Nisi Dominus	d moll (dórská)	126
Lauda Jerusalem	h moll	147
Credidi propter	G dur	115
In convertendo	E dur (mixol.)	125
Domine, probasti me ⁴⁴	C dur	138
Memento Domine ⁴⁵	F dur	131
Beati omnes	D dur	127
Confitebor etc. Quoniam	H dur (mixol.)	137
De profundis ⁴⁶	c moll (dórská)	129
Magnificat	B dur	

⁴⁴ V hlase Tenore chybí listy do konce

⁴⁵ V hlase Violino 1 chybí listy do konce

⁴⁶ V hlase Canto chybí listy do konce

10.4.2 Porovnání s antifonářem/breviářem platným v potridentské liturgii

Protože obsah nešpor podléhal historickým proměnám, následující výčet ozřejmuje, jaké žalmy příslušely v období platnosti potridentské liturgie (od konce 16. století do konce 19. století) k určitým svátkům. V chorálu se žalmy zpívaly na psalmodické modely, jejichž výběr se řídil modelem antifony. Je evidentní, že figurální kompozice v moderních tóninách nerespektují modalitu antifon.

Dominica ad Vesperas (nedělní nešpory):⁴⁷

Žalm

109 Dixit Dominus
110 Confitebor
111 Beatus vir
112 Laudate pueri
113 In exitu Israel

Antifona

Dixit Dominus, 7. (číslo modu)
Fidelia omnia, 4.
In mandatis, 4.
Sit nomen Domini, 7.
Nos qui vivimus (Tonus irregularis)

In Nativitate Domini, Duplex 1. classis:⁴⁸

In I. Vesperis

109	Rex pacificus, 8.
110	Magnificatus est Rex, 7.
111	Completi sunt dies, 8.
112	Scitote quia prope est, 8.
116	Levate capita, 2.

In II. Vesperis

109	Tecum principium, 1.
110	Redemptionem misit, 7.
111	Exortum est, 7.
129 De profundis	Apud Dominum misericordia
131 Memento Domine	De fructu membris, 8.

⁴⁷ Viz Compendium Antiphonarii et Breviarii Romani, Ratisbonae 1887, s. 23-26.

⁴⁸ Viz Compendium Antiphonarii et Breviarii Romani, Ratisbonae 1887, s. 72-73, 97-99.

In Ascensione Domini⁴⁹

109	Viri Galilaei, 7.
110	Cumque intuerentur, 8.
111	Elevatis manibus, 4.
112	Exaltate regem regum, 8.
116	Videntibus illis, 8.

In Festo Pentecostes⁵⁰

In I. Vesperis

109	Dum complerentur, 3.
110	Spiritus Domini replevit, 8.
111	Repleti sunt omnes, 8.
112	Fontes ad omnia, 1.
116	Loquebantur variis linguis, 5.

In II. Vesperis

Antifony stejné, žalmy jako v neděli.

In Festo Ss. Trinitatis⁵¹

In I. Vesperis: Ps. 109, 110, 111, 112, 116

In II. Vesperis: žalmy nedělní

In Festo Corporis Christi⁵²

In I. Vesperis (In II. Vesperis – stejně)

109	Sacerdos in aeternum, 1.
110	Miserator Dominus, 2.

⁴⁹ Viz Compendium Antiphonarii et Breviarii Romani, Ratisbonae 1887, s. 291-292, 294.

⁵⁰ Viz Compendium Antiphonarii et Breviarii Romani, Ratisbonae 1887, s. 297-298, 309.

⁵¹ Viz Compendium Antiphonarii et Breviarii Romani, Ratisbonae 1887, s. 314-315, 318.

⁵² Viz Compendium Antiphonarii et Breviarii Romani, Ratisbonae 1887, s. 319-320, 339.

115 Credidi propter	Calicem salutaris, 3.
127 Beati omnes	Sicut novellae olivarum, 4.
147 Lauda Jerusalem	Qui pacem, 5.

In Festis B. Mariae Virginis per annum⁵³

In I. Vesperis (In II. Vesperis – stejně)

109	Dum esset, 3.
112	Laeva ejus, 4.
121	Nigra sum, 3.
126	Jam hiems, 8.
147	Speciosa facta es, 4.

Commune Apostolorum et Evangelistarum⁵⁴

In I. Vesperis: Ps. 109, 110, 111, 112, 116 (stejný výběr u většiny významnějších světců)

In II. Vesperis: Ps. 109, 112, 115, 125, 138

Commune plurimorum Martyrum extra tempus paschale⁵⁵

In I. Vesperis: Ps. 109, 110, 111, 112, 116

In II. Vesperis: Ps. 109, 110, 111, 112, 115

Commune Confessoris Pontificis⁵⁶

In I. Vesperis: Ps. 109, 110, 111, 112, 116

In II. Vesperis: Ps. 109, 110, 111, 112, 131

⁵³ Viz Compendium Antiphonarii et Breviarii Romani, Ratisbonae 1887, s. [54]-[56], [59].

⁵⁴ Viz Compendium Antiphonarii et Breviarii Romani, Ratisbonae 1887, s. [1]-[3], [6]-[8].

⁵⁵ Viz Compendium Antiphonarii et Breviarii Romani, Ratisbonae 1887, s. [9], [13].

⁵⁶ Viz Compendium Antiphonarii et Breviarii Romani, Ratisbonae 1887, s. [27], [31].

Commune Virginum⁵⁷ – vše jako **In Festis B. Mariae Virginis**

In Dedicazione Ecclesiae⁵⁸

In I. et II. Vesperis: Ps. 109, 110, 111, 112, 147.

10.5 Texty zhudebněné ve sbírce

Deus, in adiutorium meum intende.⁵⁹

Bože, pospěš mi na pomoc.

Domine, ad adiuvandum me festina.

Pane, slyš naše volání.

Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto,
sicut erat in principio et nunc et semper
et in saecula saeculorum. Amen.

Sláva Otci i Synu i Duchu svatému,
jakož byla na počátku i nyní i vždycky
a na věky věků. Amen.

Žalm 110 (109)

Dixit Dominus Domino meo:

Hospodin řekl mému Pánu:

Sede a dextris meis, donec ponam
inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

Sed' po mé pravici, dokud nepoložím
tvé nepřátele za podnož tvým nohám.

Virgam virtutis tuae emittet Dominus
ex Sion: dominare in medio inimicorum
tuorum.

Žezlo moci ti podává Hospodin
ze Siónu: Panuj uprostřed svých nepřátel!

Tecum principium in die virtutis tuae in
splendoribus sanctorum:

Ode dne zrození je ti určeno vládnout
v posvátném lesku:

ex utero, ante luciferum, genui te.

zplodil jsem tě jako rosu před jitřenkou.

⁵⁷ Viz Compendium Antiphonarii et Breviarii Romani, Ratisbonae 1887, s. [39], [43].

⁵⁸ Viz Compendium Antiphonarii et Breviarii Romani, Ratisbonae 1887, s. [48], [53].

⁵⁹ Úvodní verš není v *Sacrificium Vespertinum* zhudebněn, intonoval se tradičně chorálně, bezpochyby po varhanní předejhře v tónině skladby. Do závěru zpěvu je vloženo slovo „Alleluja“. V postním období se nahrazovalo slovy „Laus tibi, Christe, Rex aeternae gloriae“. V původním vydání *Sacrificium Vespertinum* je na to upozorněno poznámkou na konci zpěvu „Laus tibi etc.“.

Juravit Dominus et non poenitebit eum:
Tu es sacerdos in aeternum secundum
ordinem Melchisedech.
Dominus a dextris tuis; confregit in die
irae suae reges.
Judicabit in nationibus, implebit ruinas;
conquassabit capita in terra multorum.
De torrente in via bibet; propterea
exaltabit caput.

Žalm 111 (110)

Confitebor tibi, Domine, in toto corde
meo, in consilio justorum, et
congregatione.
Magna opera Domini: exquisita in omnes
voluntates ejus.
Confessio et magnificentia opus ejus, et
justitia ejus manet in saeculum saeculi.
Memoriam fecit mirabilium suorum,
misericors et miserator Dominus.
Escam dedit timentibus se; memor erit in
saeculum testamenti sui.
Virtutem operum suorum annuntiabit
populo suo,
ut det illis haereditatem gentium.
Opera manuum ejus veritas et iudicium.
Fidelia omnia mandata ejus,
confirmata in saeculum saeculi, facta in
veritate et aequitate.
Redemptionem misit populo suo;
mandavit in aeternum testamentum suum.
Sanctum et terribile nomen ejus.
Initium sapientiae timor Domini;

Hospodin přísahal a nebude toho litovat:
Ty jsi kněz navěky podle řádu
Melchizedechova!
Hospodin je po tvé pravici, potře krále
v den svého hněvu.
Bude soudit národy, nakupí mrtvol,
daleko po zemi rozdrťí lebky.
Cestou se napije z potoka, proto povznese
hlavu.

Oslavím Hospodina celým srdcem ve
sboru spravedlivých i ve shromáždění.
Veliká jsou Hospodinova díla, ať o nich
uvažují všichni, kteří je milují.
Velebnost a vznešenost je jeho dílo a
jeho spravedlnost zůstává navěky.
Památku ustanovil na své divy,
Hospodin je milosrdný a dobrotivý.
Dal pokrm těm, kdo se ho bojí, neustále
bude pamatovat na svou smlouvu.
Své mocné činy ukázal svému lidu,
když jim dal majetek pohanů.
Skutky jeho rukou jsou věrné a
spravedlivé, spolehlivé jsou všechny jeho
příkazy,
pevné navěky, navždy, provedené
v pravdě a právu.
Vykoupení seslal svému lidu, sjednal
navěky svou smlouvu;
svaté a velebné je jméno jeho.

intellectus bonus omnibus
facientibus eum: laudatio ejus manet in
saeculum saeculi.

Žalm 112 (111)

Beatus vir qui timet Dominum: in
mandatis ejus volet nimis.
Potens in terra erit semen eius:
generatio rectorum benedicetur.
Gloria, et divitiae in domo eius:
et iustitia eius manet in saeculum saeculi.
Exortum est in tenebris lumen rectis:
misericors, et miserator, et iustus.

Iucundus homo qui miseretur et
commodat, disponet sermones suos in
iudicio:
quia in aeternum non commovebitur.
In memoria aeterna erit iustus:
ab auditione mala non timebit. Paratum
cor eius sperare in Domino,
confirmatum est cor eius: non
commovebitur donec despiciat inimicos
suos.

Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius
manet in saeculum saeculi, cornu eius
exaltabitur in gloria.
Peccator videbit, et irascetur, dentibus suis
fremet et tabescet: desiderium peccatorum
peribit.

Počátek moudrosti je bát se Hospodina:
moudře jednají všichni,
kdo tak činí, jeho chvála zůstává navždy.

Blaze muži, který se bojí Hospodina,
který má velkou zálibu v jeho přikázáních.
Mocné bude na zemi jeho potomstvo,
pokolení řádných lidí bude požehnáno.
Hojnost a bohatství budou v jeho domě
a jeho štědrost potrvá navždy.
Září v temnotách jako světlo
řádným lidem, je milosrdný, dobrotivý a
spravedlivý.

Blaze muži, který se slitovává a
půjčuje, stará se o své věci podle
práva.
Neboť navěky nezakolísá,
ve věčné paměti bude spravedlivý.
Nemusí se obávat zlé zprávy, jeho
srdce je pevné, důvěruje v Hospodina.
Jeho srdce je zmužilé, nebojí se,
dokud neužítí své protivníky ve zmatku.

Rozděluje, dává chudým, jeho štědrost
potrvá navždy, jeho moc
poroste v slávě.

Užítí to hříšník a rozzlobí se, bude skřípat
zuby a zchradne; zajde touha bezbožníků.

Žalm 113 (112)

Laudate, pueri, Dominum; laudate
nomen Domini.

Sit nomen Domini benedictum ex hoc
nunc et usque in saeculum.

A solis ortu usque ad occasum
laudabile nomen Domini.

Excelsus super omnes gentes Dominus, et
super caelos gloria ejus.

Quis sicut Dominus Deus noster, qui in
altis habitat, et humilia respicit in caelo et
in terra?

Suscitans a terra inopem, et de stercore
erigens pauperem:

ut collocet eum cum principibus, cum
principibus populi sui.

Qui habitare facit sterilem in domo,
matrem filiorum laetantem.

Chvalte, Hospodinovi služebníci, chvalte
jméno Hospodinovo!

Buď velebno Hospodinovo jméno nyní
i navěky!

Od východu slunce až na jeho západ
buď chváleno Hospodinovo jméno!

Povznesen je Hospodin nade všechny
národy, nad nebesa jeho sláva.

Kdo je jako Hospodin, náš Bůh, který
trůní na výsosti a shlíží dolů na nebe i na
zem?

Slabého zdvihá z prachu, ze smetiště
povyšuje chudého,

aby ho posadil vedle knížat, vedle
knížat svého lidu.

Té, která v rodině byla neplodná, dává
bydlet jako šťastné matce dětí.

Žalm 117 (116)

Laudate Dominum, omnes gentes;
laudate eum, omnes populi.

Quoniam confirmata est super nos
misericordia ejus, et veritas Domini manet
in aeternum.

Chvalte Hospodina, všichni lidé,
oslavujte ho všechny národy,
neboť mocně vládne nad námi jeho
milosrdenství a Hospodinova věrnost trvá
navěky.

Žalm 121 (122)

Laetatus sum in his quae dicta sunt mihi:
In domum Domini ibimus.
Stantes erant pedes nostri, in atriis tuis,
Jerusalem.

Zaradoval jsem se, když mi řekli:
Do domu Hospodinova půjdeme!
Už stojí naše nohy v tvých branách,
Jeruzaléme!

Jerusalem, quae aedificatur ut civitas:
cujus participatio ejus in idipsum.
Illuc enim ascenderunt tribus, tribus
Domini: testimonium Israel, ad
confitendum nomini Domini.
Quia illic sederunt sedes in iudicio, sedes
super domum David.
Rogate quae ad pacem sunt Jerusalem, et
abundantia diligentibus te.
Fiat pax in virtute tua, et abundantia
in turribus tuis.
Propter fratres meos et proximos meos,
loquebar pacem de te.
Propter domum Domini Dei nostri,
quaesivi bona tibi.

Žalm 126 (127)

Nisi Dominus aedificaverit domum, in
vanum laboraverunt qui aedificant eam.
Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra
vigilat qui custodit eam.
Vanum est vobis ante lucem surgere:
surgite postquam sederitis, qui manducatis
panem doloris.
Cum dederit dilectis suis somnum,
ecce haereditas Domini, filii; merces,
fructus ventris.
Sicut sagittae in manu potentis,
ita filii excussorum.
Beatus vir qui implevit desiderium suum
ex ipsis: non confundetur cum loquetur
inimicis suis in porta.

Jeruzalém je vystavěn jako město,
spojené v jeden celek.
Tam vystupují kmeny, kmeny
Hospodinovy, jak to zákon přikazuje
Izraeli, aby chválil Hospodinovo jméno.
Tam stojí soudní stolce, stolce
Davidova domu.
Vyprošujte Jeruzalému pokoj: ať jsou
v bezpečí, kdo tě milují,
ať vládne mír v tvých hradbách,
bezpečnost v tvých palácích!
Kvůli svým bratrům a přátelům budu říkat:
Pokoj v tobě!
Kvůli domu Hospodina, našeho Boha,
budu ti přát štěstí.

Když nestaví dům Hospodin,
marně se lopotí, kdo ho stavějí;
když nestřeží město Hospodin,
marně bdí strážce.
Marné je časně vstávat,
dlouho vysedávat u práce, jíst
chléb námahy;
neboť svým miláčkům dává ho ve spánku.
Hle, Hospodinovým darem jsou synové,
odměnou je plod lůna.
Čím jsou bojovníku šípy v ruce,
tím jsou synové z mladých let.
Šťastný muž, který jimi naplnil svůj
toulec; nepřijdou do hanby, když se budou
v branách soudit s protivníky.

Žalm 147, 12 – 22

Lauda, Jerusalem, Dominum;
lauda Deum tuum, Sion.
Quoniam confortavit seras portarum
tuarum; benedixit filiis tuis in te.
Qui posuit fines tuos pacem,
et adipe frumenti satiat te.
Qui emittit eloquium suum terræ:
velociter currit sermo ejus.
Qui dat nivem sicut lanam;
nebulam sicut cinerem spargit.
Mittit crystallum suam sicut buccellas:
ante faciem frigoris ejus quis sustinebit?
Emittet verbum suum, et liquefaciet ea;
flabit spiritus ejus, et fluent aquae.

Qui annuntiat verbum suum Jacob,
justitias et judicia sua Israel.
Non fecit taliter omni nationi, et judicia
sua non manifestavit eis.

Jeruzaléme, oslavuj Hospodina,
chval svého Boha, Sióne,
že zpevnil závory tvých bran,
požehnal tvým synům v tobě.
Zjednal tvému území pokoj
a sytí tě jadrnou pšenicí.
Sesílá svůj rozkaz na zemi,
rychle běží jeho slovo.
Dává sníh jako vlnu,
jíní sype jako popel.
Shazuje své krupobití jako drobty chleba,
jeho mrazem tuhnou vody.
Posílá své slovo, a rozpouští je, poroučí
zavanout svému větru, a vody se
rozproudí.
Oznámil své slovo Jakubovi, své zákony
a přikázání Izraeli.
Tak nejednal se žádným národem: nesdělil
jim svá přikázání.

Žalm 114 (113 A)

In exitu Israel de Aegypto, domus Jacob
de populo barbaro,
facta est Judaea sanctificatio ejus; Israël
potestas ejus.
Mare vidit, et fugit; Jordanis conversus est
retrorsum.
Montes exsultaverunt ut arietes, et colles
sicut agni ovium.
Quid est tibi, mare, quod fugisti?
et tu, Jordanis, quia conversus es

Když vytáhl Izrael z Egypta, Jakubův dům
z cizáckého lidu,
stal se Juda Boží svatyní, Izrael
Božím panstvím.
Moře to vidělo a prchlo, Jordán se obrátil
nazpět,
hory poskočily jako berani, pahorky
jako jehňata.
Co je ti, moře, že prcháš,
Jordáne, že se obracíš nazpět,

retorsum?

montes, exsultastis sicut arietes? et colles,
sicut agni ovium?

A facie Domini mota est terra, a facie Dei
Jacob:

qui convertit petram in stagna aquarum,
et rupem in fontes aquarum.

hory, proč poskakujete jako berani,
pahorky, proč skáčete jako jehňata?

Země, třes se před Pánem, před Bohem
Jakubovým,

jenž mění skálu v bažinu,
křemen v prameny vod.

Žalm 116 (115), 10 – 19

Credidi, propter quod locutus sum;
ego autem humiliatus sum nimis.

Ego dixi in excessu meo:

Omnis homo mendax.

Quid retribuam Domino pro omnibus quae
retribuit mihi?

Calicem salutaris accipiam,
et nomen Domini invocabo.

Vota mea Domino reddam coram omni
populo ejus.

Pretiosa in conspectu Domini mors
sanctorum ejus.

O Domine, quia ego servus tuus; ego
servus tuus, et filius ancillae tuae.

Dirupisti vincula mea:

tibi sacrificabo hostiam laudis,
et nomen Domini invocabo.

Vota mea Domino reddam
in conspectu omnis populi ejus;
in atriis domus Domini,
in medio tui, Jerusalem.

Měl jsem důvěru, i když jsem si řekl:

„Jsem tak sklíčen!“

Pravil jsem ve svém rozrušení:

„Každý člověk klame!“

Čím se odplatím Hospodinu za všechno,
co mi prokázal?

Vezmu kalich spásy

a budu vzývat jméno Hospodinovo.

Splním své sliby Hospodinu před
veškerým jeho lidem.

Drahocenná je v Hospodinových očích
smrt jeho zbožných.

Ach, Hospodine, jsem tvůj služebník, jsem
tvůj služebník, syn tvé služebnice,
rozvázal jsi moje pouta.

Přinesu ti oběť díků, Hospodine,
a budu vzývat tvé jméno.

Splním své sliby Hospodinu

před veškerým jeho lidem

v nádvořích domu Hospodinova,
uprostřed tebe, Jeruzaléme.

Žalm 126 (125)

In convertendo Dominus captivitatem
Sion, facti sumus sicut consolati.
Tunc repletum est gaudio os nostrum, et
lingua nostra exsultatione.
Tunc dicent inter gentes: Magnificavit
Dominus facere cum eis.
Magnificavit Dominus facere nobiscum;
facti sumus laetantes.
Converte, Domine, captivitatem nostram,
sicut torrens in austro.
Qui seminant in lacrimis,
in exsultatione metent.
Euntes ibant et flebant,
mittentes semina sua.
Venientes autem venient cum exsultatione,
portantes manipulos suos.

Když Hospodin přiváděl siónské zajatce,
byli jsme jako ve snách.
Tehdy byla naše ústa plná smíchu
a náš jazyk plný jásotu.
Tehdy se říkalo mezi pohany: „Velkou věc
s nimi udělal Hospodin!“
Ano, velkou věc s námi udělal Hospodin,
naplnila nás radost.
Hospodine, změň náš osud,
jako se mění údolí na jihu země.
Kdo sejí v slzách,
žnout budou s jásotem.
Vycházejí s pláčem,
když nesou semeno k setí:
přijdou však s jásotem
a přinesou své snopy.

Žalm 139 (138)

Domine, probasti me, et cognovisti me;
tu cognovisti sessionem meam
et resurrectionem meam.
Intellexisti cogitationes meas de longe;
semitam meam et funiculum meum
investigasti: et omnes vias meas
praevidisti,
quia non est sermo in lingua mea.
Ecce, Domine, tu cognovisti omnia,
novissima et antiqua.
Tu formasti me, et posuisti super me
manum tuam.
Mirabilis facta est scientia tua ex me;

Hospodine, ty mě zkoumáš a znáš,
ty víš, když sedám
i když vstávám.
Poznáváš mé myšlenky již zdálky;
ať jdu nebo ležím, ty to určuješ,
všímáš si všech mých cest.
Slovo ještě nemám na jazyku:
hle, už je znáš, Hospodine, celé.
Obklopuješ mě zezadu i zpředu a kladeš
na mě svou dlaň.
Podivuhodná je pro mě tvá znalost,

confortata est, et non potero ad eam.

Quo ibo a spiritu tuo?

et quo a facie tua fugiam?

Si ascendero in caelum, tu illic es;

si descendero in infernum, ades.

Si sumpsero pennas meas diluculo,

et habitavero in extremis maris,

etenim illuc manus tua deducet me,

et tenebit me dextera tua.

Et dixi: Forsitan tenebrae conculcabunt

me; et nox illuminatio mea in deliciis

meis.

Quia tenebrae non obscurabuntur a te, et

nox sicut dies illuminabitur:

sicut tenebrae ejus, ita et lumen ejus.

Quia tu possedisti renes meos; suscepisti

me de utero matris meae.

Confitebor tibi quia terribiliter

magnificatus es; mirabilia opera tua,

et anima mea cognoscit nimis.

Non est occultatum os meum a te,

quod fecisti in occulto; et substantia mea

in inferioribus terrae.

Imperfectum meum viderunt oculi tui,

et in libro tuo omnes scribentur.

Dies formabuntur, et nemo in eis.

Mihi autem nimis honorificati sunt amici

tui, Deus; nimis confortatus est principatus

eorum.

Dinumerabo eos, et super arenam

multiplicabuntur. Exsurrexi, et adhuc sum

tecum.

Si occideris, Deus, peccatores,

vznešená a nepochopitelná.

Kam se mohu uchýlit před tvým duchem,

kam až utěci před tvou tváří?

I kdybych vystoupil na nebe, ty jsi tam,

i kdybych ulehl v podsvětí, i tady jsi!

I kdybych si připjal křídla jitřenky

a spočinul na nejzazším moři,

i tam mě povede tvá ruka

a uchopí mě tvá pravice.

I kdybych řekl: „Aspoň temnota mě skryje

a noc mě obklopí místo světla,“

ani tma ti nebude tmavá, noc jako den se

rozjasní:

temno je pro tebe tak jako světlo.

Tys přece stvořil mé ledví, utkal jsi mě

v lůně mé matky.

Chválím tě, že jsem vznikl tak

podivuhodně, úžasná jsou tvoje díla.

Dokonale znáš mou duši,

má podstata ti nezůstala utajena,

když jsem byl tvořen v skrytu, sprádan

v hlubinách země.

Tvé oči viděly mé skutky

a v tvé knize jsou zapsány všechny;

dny byly stanoveny dříve, než jediný

z nich nastal.

Jak nedostupné jsou pro mě tvé úradky,

Bože, jak nesmírné je jejich množství!

Kdybych je měl sečíst – je jich více než

písku, dojdu-li na konec, pořád jsem

u tebe.

Kéž bys, Bože, zabil bezbožníka:

virī sanguinū, declinate a me:
quia dicitis in cogitatione:
Accipient in vanitate civitates tuas.
Nonne qui oderunt te, Domine, oderam, et
super inimicos tuos tabescebam?

Perfecto odio oderam illos, et inimici facti
sunt mihi.

Proba me, Deus, et scito cor meum:
interroga me, et cognosce semitas meas.
Et vide si via iniquitatis in me est,
et deduc me in via aeterna.

Žalm 132 (131)

Memento, Domine, David, et omnis
mansuetudinīs ejus:
sicut juravit Domino; votum vovit Deo
Jacob:

Si introiero in tabernaculum domus meae;
si ascendero in lectum strati mei;
si dederō somnum oculis meis, et
palpebris meis dormitationem, et requiem
temporibus meis,

donec inveniam locum Domino,
tabernaculum Deo Jacob.

Ecce audivimus eam in Ephrata;
invenimus eam in campis silvae.

Introibimus in tabernaculum ejus;
adorabimus in loco ubi steterunt pedes
ejus.

Surge, Domine, in requiem tuam, tu et
arca sanctificationis tuae.

Sacerdotes tui induantur justitiam, et

Vrahové ať se ode mě vzdálí!
Neboť se záludně bouří proti tobě,
zpučně se vyvyšují tvoji protivníci.

Což nemám, Hospodine, v nenávisti ty,
kdo nenávidí tebe, k tvým odpůrcům
necítím odpor?

Z celého srdce je nenávidím, stali se mými
nepřáteli.

Zkoumej mě, Bože, a poznej mé srdce,
zkoušej mě a poznej mé smýšlení!

Pohled', zda jdu cestou špatnou,
a veď mě cestou odvěkou!

Pamatuj, Hospodine, na Davida, na
veškerou jeho starostlivost,
jak přísahal Hospodinu, sliboval mocnému
Jakubovu:

„Nevkročím do svého obytného domu,
nevstoupím na své připravené lůžko,
nepopřeji spánku svým očím,
svým víčkům odpočinku,

dokud nenaleznu místo pro Hospodina,
příbytek Mocnému Jakubovu.“

Hle, slyšeli jsme o ní v Efratě,
nalezli jsme ji na polích Jaaru.

Vejděme do jeho příbytku,
klaňme se u podnože jeho nohou.

Vstaň, Hospodine, vejdi na místo svého
odpočinku ty i tvá vznešená archa!

Tvoji kněží ať obléknou spravedlnost a

sancti tui exsultent.
Propter David servum tuum non avertas
faciem christi tui.
Juravit Dominus David veritatem, et non
frustrabitur eam:
De fructu ventris tui ponam super sedem
tuam.
Si custodierint filii tui testamentum meum,
et testimonia mea haec quae docebo eos,

et filii eorum usque in saeculum sedebunt
super sedem tuam.
Quoniam elegit Dominus Sion: elegit eam
in habitationem sibi.
Haec requies mea in saeculum saeculi; hic
habitabo, quoniam elegi eam.
Vidua ejus benedicens benedicam;
pauperes ejus saturabo panibus.
Sacerdotes ejus induam salutari, et sancti
ejus exsultatione exsultabunt.
Illuc producam cornu David; paravi
lucernam christo meo.
Inimicos ejus induam confusione; super
ipsum autem effloreat sanctificatio mea.

Žalm 128 (127)

Beati omnes qui timent Dominum,
qui ambulant in viis ejus.
Labores manuum tuarum quia
manducabis: beatus es, et bene tibi erit.
Uxor tua sicut vitis abundans
in lateribus domus tuae;
filii tui sicut novellae olivarum in circuitu

tvoji zbožní ať se jáсотem rozjásají!
Pro Davida, svého služebníka, neodmítej
tvář svého pomazaného!
Přísahal Hospodin Davidovi s věností,
kterou neporuší:
„Potomka z tvého rodu dosadím na tvůj
trůn.
Budou-li tvoji synové dbát na mou
smlouvu, na mé příkazy, kterým je
naučím,
též jejich synové navěky budou sedět
na tvém trůně!“
Neboť Hospodin si vyvolil Sión, přál si ho
mít za své sídlo:
„To je můj příbytek navěky, zde budu
sídlit, ten jsem si zvolil.
Jeho pokrmy štědře požehnám,
jeho chudé nasytím chlebem.
Jeho kněze obléknu v spásu, jeho zbožní
se jáсотem rozjásají.
Zde dám vyrašit rohu Davidovu, rozžehnu
svítilnu svému pomazanému.
Jeho nepřátele obléknu v hanbu, ale na
něm zazáří má koruna.“

Blaze každému, kdo se bojí Hospodina,
kdo kráčí po jeho cestách.
Budeš jísti z výtěžku svých rukou,
bude ti blaze a dobře.
Tvá manželka bude jako plodná réva
uvnitř tvého domu.
Tvoji synové jako výhonky oliv kolem

mensae tuae.

Ecce sic benedicetur homo qui timet
Dominum.

Benedicat tibi Dominus ex Sion, et videas
bona Jerusalem omnibus diebus
vitae tuae.

Et videas filios filiorum tuorum: pacem
super Israel.

Žalm 138 (137)

Confitebor tibi, Domine, in toto corde
meo, quoniam audisti verba oris mei.
In conspectu angelorum psallam tibi;
adorabo ad templum sanctum tuum,
et confitebor nomini tuo: super
misericordia tua et veritate tua;
quoniam magnificasti super omne, nomen
sanctum tuum.

In quacumque die invocavero te, exaudi
me; multiplicabis in anima mea virtutem.
Confiteantur tibi, Domine, omnes reges
terrae, quia audierunt omnia verba oris tui.
Et cantent in viis Domini, quoniam magna
est gloria Domini;
quoniam excelsus Dominus, et humilia
respicit, et alta a longe cognoscit.

Si ambulavero in medio tribulationis,
vivificabis me;
et super iram inimicorum meorum
extendisti manum tuam, et salvum me
fecit dextera tua.

Dominus retribuet pro me.

tvého stolu.

Hle, tak bývá požehnán muž, který se bojí
Hospodina.

Ať ti Hospodin požehná ze Siónu, abys
viděl štěstí Jeruzaléma po všechny dny
svého života,

abys viděl syny svých synů: Pokoj
v Izraeli.

Chci tě chválit, Hospodine, celým
svým srdcem, žes vyslyšel slova mých úst.
Budu ti hrát před anděly, vrhnu se na tvář
směrem k tvému svatému chrámu
a slavit budu tvé jméno pro tvou dobrotu
a tvou věrnost,
neboť nade vše jsi zvelebil své jméno a
své zaslíbení.

Když jsem volal, vyslyšels mě,
v mé duši jsi rozhojnil sílu.

Budou tě oslavovat, Hospodine, všichni
králové země, až uslyší slova tvých úst.

Budou opěvovat Hospodinovy cesty:
„Věřu, veliká je Hospodinova sláva!“

Jistě, vznešený je Hospodin, a přece shlíží
na pokorného, pyšného však zdaleka
pozná.

Když procházím soužením, zachováváš mi
život,
proti hněvu mých nepřátel napřahuješ
ruku, zachraňuje mě tvá pravice.

Hospodin pro mě dokončí, co začal.

Domine, misericordia tua in saeculum;
opera manuum tuarum ne despicias.

Hospodine, tvá dobrota trvá navěky,
dílo svých rukou neopouštěj!

Žalm 130 (129)

De profundis clamavi ad te, Domine;
Domine, exaudi vocem meam.
Fiant aures tuae intendentes in vocem
deprecationis meae.
Si iniquitates observaveris, Domine,
Domine, quis sustinebit?
Quia apud te propitiatio est; et propter
legem tuam sustinui te, Domine.
Sustinuit anima mea in verbo ejus:
speravit anima mea in Domino.

Z hlubin volám k tobě, Hospodine,
Pane, vyslyš můj hlas!
Tvůj sluch ať je nakloněn k mé snažné
prosbě!
Budeš-li uchovávat v paměti viny,
Hospodine, Pane, kdo obstojí?
Ale u tebe je odpuštění, abychom ti mohli
v úctě sloužit. Doufám v Hospodina, duše
má doufá v jeho slovo,
má duše čeká na Pána
více než stráže na svítání.
Více než stráže na svítání ať čeká Izrael na
Hospodina,
neboť u Hospodina je slitování, hojné je u
něho vykoupení.
On vykoupí Izraele ze všech jeho
provinění.

A custodia matutina usque ad noctem,
speret Israel in Domino.
Quia apud Dominum misericordia, et
copiosa apud eum redemptio.
Et ipse redimet Israel ex omnibus
iniquitatibus ejus.

Magnificat

Magnificat anima mea Dominum
Et exultavit spiritus meus in Deo salutari
meo.
Quia respexit humilitatem ancillae suae:
ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes
generationes.
Quia fecit mihi magna qui potens est,
et sanctum nomen eius.

Velebí má duše Hospodina
a můj duch jásá v Bohu, mém spasiteli,
neboť shlédł na svou nepatrnou služebnici.
Od této chvíle mě budou chválit všechna
pokolení,
že mi učinil veliké věci ten, který je
mocný.
Jeho jméno je svaté.

Et misericordia eius a progenie in
progenies timentibus eum.
Fecit potentiam in brachio suo,
dispersit superbos mente cordis sui.
Deposuit potentes de sede et exaltavit
humiles.

Esurientes implevit bonis et divites
dimisit inanes.
Suscepit Israel puerum suum recordatus
misericordiæ suae.
Sicut locutus est ad patres nostros,
Abraham et semini eius in saecula.

Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto:
Sicut erat in principio, et nunc, et semper,
et in saecula saeculorum. Amen.

A jeho milosrdenství trvá od pokolení do
pokolení k těm, kdo se ho bojí.

Mocně zasáhl svým ramenem,
rozptýlil ty, kdo v srdci smýšlejí pyšně.
Mocně sesadil z trůnu a ponížené povýšil,

hladové nasytil dobrými věcmi, a bohaté
propustil s prázdnou.

Ujal se svého služebníka Izraele,
pamatoval na své milosrdenství,
jak slíbil našim předkům,
Abrahámovi a jeho potomkům navěky.

Sláva Otci i Synu i Duchu svatému,
jako byla na počátku, i nyní i vždycky a
na věky věků. Amen.⁶⁰

⁶⁰ Viz *Denní modlitba církve*, Česká liturgická komise, Praha, 1987

11 Kritický aparát

11.1 Poznámka k edici

Základem edice je starý tisk J. J. B. Münster: *Sacrificium Vespertinum*, Augustae Vindelicorum 1729, současné uložení: Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, Oddělení rukopisů a starých tisků Zlatá Koruna, Fond Minorité Český Krumlov, sign. HS 362.

Do edice byly kompletně zahrnuty části *Vesperae longiores Festivae* a *Vesperae longiores de Beatissima Virgine Maria*. Z části *Vesperae brevissimae pro toto Anno* bylo do edice zařazeno pět úvodních čísel, další části byly pro rozsah materiálu a nekompletnost skladeb na konci sbírky (vytrhané listy v hlasech Canto, Tenore, Violino 1) z edice vypuštěny.

Skladby byly spartovány z hlasů do partitury. Hlasy notované v c-klíčích byly převedeny do g-klíčů. Beze změny bylo ponecháno původní označení taktů, notové hodnoty nebyly měněny. Podle originálu bylo zachováno označení tempa, střídání sóla a tutti a (sporadické) označení dynamiky (piano – forte) nebo artikulace, která se vyskytuje v houslových partech. Part generálního basu nebyl realizován, číslování basu bylo v edici vypuštěno. Na všechny změny v notaci oproti originálu (doplnění chybějících posuvek, opravy tiskových chyb) je upozorněno v kritických poznámkách. Další doplňky textového charakteru jsou uvedeny v hranatých závorkách. Partitura byla vysázena v digitálním notovém editoru Finale. Pravopis latinských textů byl sjednocen podle současné normy.

11.2 *Vesperae longiores festivae*

Confitebor tibi Domine

S: 8/2 doplněn #

S: 37/2 psáno gis' - neobvyklý průchod, zanecháno

Laudate pueri

VI II: 31/5, doplněn #

Org: 8/5 d (opraveno na c)

Magnificat

T: 58/5 doplněn #

11.3 Vesperae longiores de Beatissima Virgine Maria

Dixit Dominus

A: 35/4 doplněn #

Lauda Jerusalem

S: 33/3 oprava g' na f'

Magnificat

A: 96/4 doplněn #

T: 141/1 doplněna · (sjednocení rytmu)

T: 133/1 doplněna · (sjednocení rytmu)

VI. II: 94/4 doplněn #

11.4 Vesperae brevissimae pro toto Anno

Beatus vir

A: 31/5 – opraveno na 1/16

Laudate pueri

S: 11/5, 11/6, 11/7, 12/1-2 doplněna odrážka

VI. I: 11/3 doplněna odrážka

VI. II: 11/5, 12/1 – 3 doplněna odrážka

12 Závěr

Sbírka hudby ke svátečním nešporám *Sacrificium vespertinum* od dnes zapomenutého bavorského skladatele Josepha Joachima Benedikta Münstera (1694–1751) vyšla tiskem v roce 1729 v Augsburgu ve významném hudebním nakladatelství Johanna Jacoba Lottera staršího. Bylo to jeho první tiskem vydané dílo, kterým reagoval na nedostatek vhodného nešporního repertoáru pro malý provozovací aparát, který by byl k dispozici v menších farnostech. Exemplář sbírky se dochoval v minoritském konventu v Českém Krumlově, původně však byl darován kůru kostela v Borovanech a představuje jedinou známou hudebninu z 18. století, která má k borovanskému kostelu nějaký vztah.

Má diplomová práce shrnuje dosavadní poznatky o hudbě k hodinkové bohoslužbě, o osobnosti skladatele J. J. B. Münstera a o činnosti Lotterova nakladatelství v Augsburgu. Dále se snaží zasadit Münsterovu sbírku *Sacrificium vespertinum* do kontextu pozdně barokní užitkové chrámové hudby v katolickém prostředí střední Evropy a do kontextu potridentské hodinkové bohoslužby. Do edice, která je zásadním těžištěm této práce, byly zařazeny plně dochované první dvě části – „Vesperae longiores festivae“ a „Vesperae longiores de Beatissima Virgine Maria“. Pro porovnání byly ještě k edici přidány „Domine ad adjuvandum“ a čtyři žalmy z torza poslední části sbírky poněkud jiného skladebného stylu – „Vesperae brevissimae pro toto Anno“. Edice v podobě partitury byla spartována podle originálního tisku, byla vysázena v digitálním notovém editoru Finale a její součástí je kritický aparát evidující všechny změny oproti originálu.

Ačkoli je dnes jméno skladatele Münstera prakticky neznámé, během práce se ukázalo, že jeho sbírka ukrývá jednoduché, ale zajímavé, života a provozu schopné skladby. Ve své době byly určeny pro běžné chrámové využití, je otázka, zda by je ve stejném kontextu nebo koncertně bylo možné provozovat i dnes. V každém případě může případ J. J. B. Münstera a jeho díla pomoci k dalšímu výzkumu hudební kultury, která v našem prostředí panovala v dřívějších dobách, a k vytvoření představy, jaká hudba zněla v našich kostelích v první polovině 18. století.

13 Seznam použitých zdrojů

13.1 Pramen

Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, Oddělení rukopisů a starých tisků
Zlatá Koruna, Fond Minorité Český Krumlov, HS 362, starý tisk J. J. B. Münster:
Sacrificium Vespertinum, Augustae Vindelicorum 1729

13.2 Literatura

Compendium Antiphonarii et Breviarii Romani, Ratisbonae 1887

Denní modlitba církve, Česká liturgická komise, Praha, 1987

FUKAČ, Jiří, VYSLOUŽIL, Jiří a kol.: *Slovník české hudební kultury*, Editio Supraphon, Praha, 1997, ISBN 80-7058-462-9

HOPPIN, Richard H.: *Hudba středověku*; Hudobné centrum, Bratislava 2007; přeložila PhDr. Olga Kralovičová

HORYNA, Martin: *Sbírka Barokních hudebních tisků z českokrumlovského kláštera, časopis Klášter minoritů a klarisek v Českém Krumlově – umění, zbožnost, architektura*; ed. Daniela Rywilová; Český Krumlov, Veduta 2015, ISBN 978-80-86829-99-9

KOVÁŘ, Daniel: *Borovany*; Okresní úřad České Budějovice, referát regionálního rozvoje, ve spolupráci s Městem Borovany, 2000

Liber usualis Missae et Officii, Parisiis, Tormaci, Romae 1936

Die Musik in Geschichte und Gegenwart, Personenteil, svazek 11, Kassel, Bärenreiter, 2004

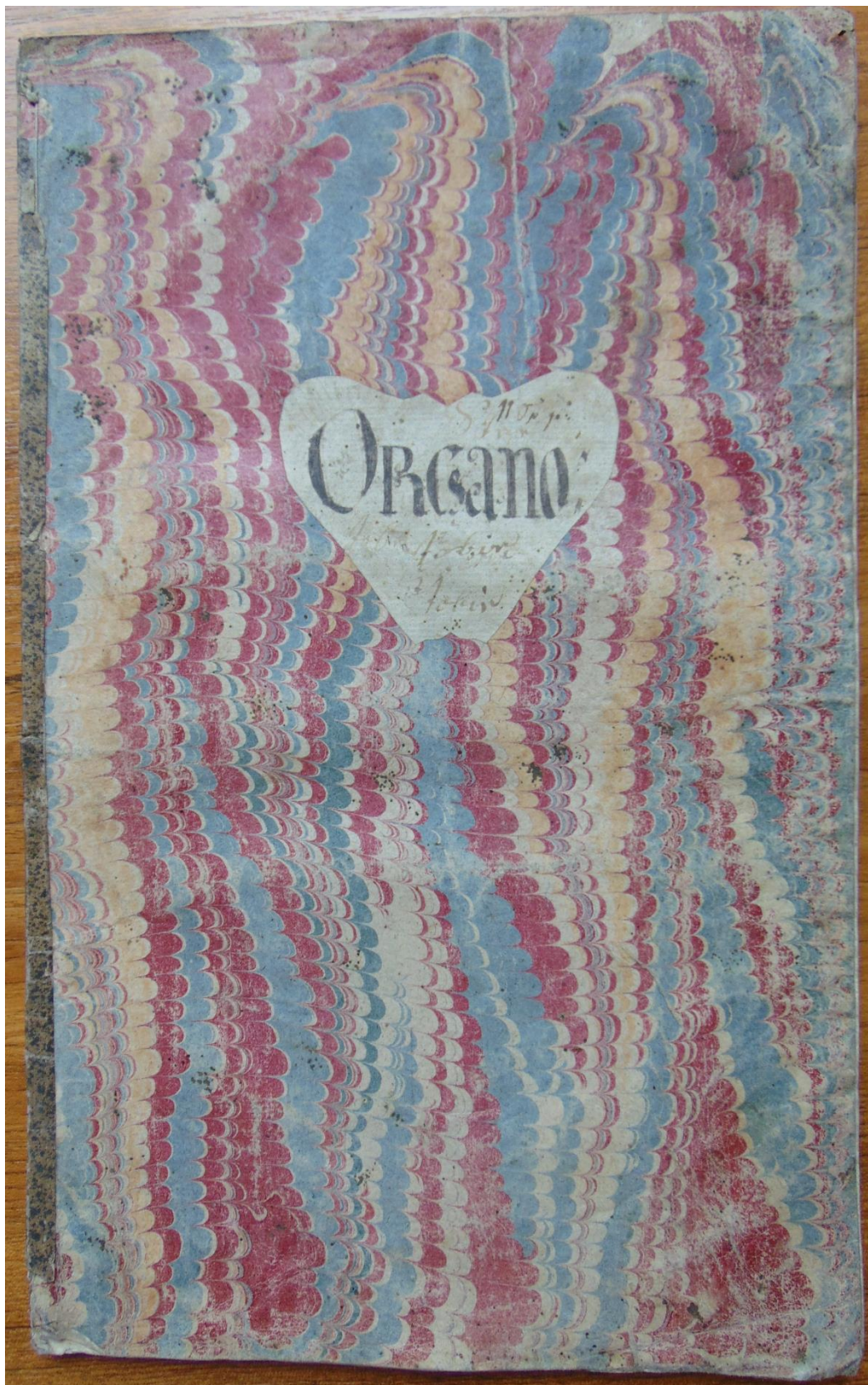
Die Musik in Geschichte und Gegenwart, Personenteil, svazek 12, Kassel, Bärenreiter, 1994-2007

SEHNAL, Jiří: *Hudba v českých dějinách od středověku do nové doby*, Editio Supraphon, Praha, 1983

TROLDA, Emilián: *Hudební památky v Českém Krumlově*, Cyril 61, 1935

14 Přílohy

Příloha č. 1: obálka

Příloha č. 2: Věnování

Ex Munificentia Augustam Misophyla pro heros b. v.
M. Borova Can. Reg. Lat. Comparsate
una in compactura 24x.

CANDIDE PHILOMUSE.

EN! Offero Tibi SACRIFICIUM VESPERTINUM, multorum precibus à me efflagitatum. Paucitas librorum Tenon terreat, studiò quatuor ordinarias Voces solummodò cum binis Violinis, & duplici Basso generali ponebam, ut quolibet in choro, præcipuè in defectu DD. Musicorum produci queant, sic necessitati magis, quàm ornatui studebam. Ast (hoc benè notandum duxi, & enixè rogo) ubi tarditati Mensuræ (præsertim in brevissimis Psalmis) exquisitum cantandi modum junxeris, etiam ornatum reperies, ut mihi persuadeo, & hercle! si non arrideant, saltem aures tuas non offendent. Canus, & Sanus cane.

Index Psalmorum, Qui in hoc Opere continentur.

<i>Vesperæ longiores Festivæ.</i>		<i>Vesperæ brevissimæ pro toto Anno.</i>	
Domine ad adjuvandum.	pag. 1	Domine ad adjuvandum.	pag. 22
Dixit Dominus.	ib.	Dixit Dominus.	ib.
Confitebor.	3	Confitebor.	23
Beatus Vir.	5	Beatus Vir.	24
Laudate Pueri.	7	Laudate Pueri.	25
Laudate Dominum.	8	Laudate Dominum.	26
Magnificat.	9	In exitu Israel.	ib.
		Lætatus sum.	27
		Nisi Dominus.	28
		Lauda Jerusalem.	29
		Credidi propter.	30
		In convertendo.	ib.
		Domine probasti me.	31
		Memento Domine.	32
		Beati omnes.	34
		Confitebor &c. quoniam.	ib.
		De profundis.	35
		Magnificat.	36

<i>Vesperæ longiores De Beatissima Virgine Maria.</i>	
Domine ad adjuvandum.	12
Dixit Dominus.	ib.
Laudate Pueri.	14
Lætatus sum.	15
Nisi Dominus.	16
Lauda Jerusalem.	18
Magnificat.	20

REVERENDISSIMO PRÆNOBILI
AC
AMPLISSIMO DOMINO
DOMINO
FLORIDO,

Celeberrimæ, ac Antiquissimæ Collegiatæ Ecclesiæ
ad Sanctum Zenonem Ord. Canon. Reg. Sancti Augustini

PRÆPOSITO VIGILANTISSIMO &c.
Domino Domino Patrono suo Gratosissimo.

 Amjam illud Sapientis dictum : *compedes sibi injicere, qui accipit beneficia*, in vulgare axioma migrasse haud equidem diffiteor; at vix alia ratione, quam ut accipiens necessitatem induat, atque sese ipsum spontè cogat ad gratias gratiis referendas. Quòd si ergo tot, tantaque beneficia velut plenis rivulis ex Alpium præcipitio decurrentia memori mente excipere velim, nuspiam hercle! majori copiâ favores & dona in meos sinus defluere luce clariùs est, quam quæ REVERENDISSIMA PRÆNOBILIS, AC AMPLISSIMA DOMINATIO TUA in me devolvit, derivátque. Quare, cùm ad me indignissimum quidem ac humillimum Servum totidem jamjam ab uberrimo, locupletissimòve gratiarum tuarum fonte promanârint beneficia, pulchra tandem necessitas compedes suavi violentiâ injecit, & ad gratias TANTO BENEFACTORI æternùm cantandas violenta suavitate coëgit: Ecquid miraris? REVERENDISSIME PRÆNOBILIS, AC AMPLISSIME DOMINE DOMINE PRÆSUL, quærenti mihi hujus *Sacrificii Vespertini* Mystam (PATRONUM VOLO) TUA quamprimùm summa AU-
) (2 THO-

THORITAS, excelsa VIRTUS, incredibilis propemodum PRUDENTIA, & maxima semper HUMANITAS ob animum observata est; quam, ut non semel (pluries etenim quædam in scriptis Musicalia à me composita gratiosissimè acceptandò beâsti) quam, inquam, experiri non semel, sic nunquam satis demirari potui. HUMANITAS itaque adeo præcelsa, cæteræque Amplissimæ VIRTUTES haud exiguum addidère stimulum, ut sacrificio meo Nomen tuum præfigere sumerem, non nescius, TE, quod non magnarum tantummodò, sed & sanctarum mentium est, artibus, modulisque musicis delectari, atque apprimè versatum omnibus totius ZENONENSIS orbis laudari, & magnificari. Patere proinde hoc sacrificium, *primitias omnis laboris* Pl. 77. v. 51. REVERENDISSIMO, ATQUE AMPLISSIMO TUO NOMINE felicitari, eâdemque, quâ erga omnes HUMANITATE affluenter abundas abundèque affluas, leve quantumvis Munus meum accipe, per TE, tuosque, quibus felicissimè præes Divino univrsarum creaturarum concentûs Rectori gratius futurum; non secus, ac flos Rosmarinus solet, qui dum manibus teritur, & quidem TUIS, gratiorem cœlitibus emittet odorem.

Ast (ne hoc reticeam) percontabitur fortè non nemo, cur à Vesperis operum meorum ortum ducam? relegat curiosus talis, numeretque sedulò copiosissimam Missarum, Offertoriorum, aliorumque &c. multitudinem (vix non superfluam) responsum patebit, capietque.

Nunc ergo, *si inveni gratiam in oculis tuis* 1. Reg. 20. v. 29. REVERENDISSIME PRÆNOBILIS, AC AMPLISSIME DOMINE DOMINE PRÆSUL acceptabis *Sacrificium* (vespertinum) *Iustitiæ* Psal. 50. v. 21. quod æquitas pro tantis gratiis, quas humillimè in acceptis refero, postulat. Ego verò uti in hoc opus ullam operam haud omisi, ita in hoc me ipsum totum quantum offero, dedicòque, & si non debito, quod permagnum est, saltem pietati aliquantulum facturis satis, dum devotæ gratitudinis notam, quot notis tot modis manifestabo.

*Reverendissimæ Prænobilis, ac Amplissimæ
Dominationis Tuæ*

Humillimus, & Devotissimus
Servus

Josephus Joachimus Benedictus Münster,
Regens Chori ad Hallas divites.

(O)

ORGANO.
Vesperæ longiores Festivæ.

D *T. 6*
Ominc.

6 6 4 3 *6 6 4 3* *6 6 1* *6 6 4* *6 6*

4 3 *6 4 3* *6 6* *4 3* *C.* *6 6*

6 6 *4 3* *6 6* *6 6 1*

T. *6 6 4 3* *Adagio.*

Allel. v. Laus.

D *Adagio. Tutti.*
Ixit Dominus.

C. S. *6 6* *6 6* *6 4* *6 6*

Doncc.

6 6 4 *6 6* *3 4 5 7* *6 4 3*

A. *6 7* *6 1* *6*

Misereri Vesperæ. SA Organo.

♫ (O) ♫

Adagio. S.

C Onfi- te bor ti bi Do mine in toto toto corde

toto toto cor de me- o in con fi- li- o ju- storum & con- gre- ga-

ti o- ne confes si- o & ma gni- fi- centi a o- pus e-

9 T. jus & ju- sti ti a e- sus manet manet in sæ cu- lum sæ cu-

9 2 12 li e- scam dedit ti- mentibus se. Memor. Redempti-

onem misit po pu lo su- o manda vit in æ- ternum testamentum su-

Allegro.

um sanctum & ter ri bi le ter ri bi le & ter- ri bi le ter ri bi le

Adagio. S.

nomen e jus i- ni tium sa- pi en ti æ timor Do mi ni in tel- le- ctus bonus

omnibus fa- ci- entibus eum lau da ti o e jus manet manet in

T. sæ- culum sæ- cu- li Glo- ri a Pa- tri & Fi- li o, & Spi- ri- tu i San- cto

2 sæ- cu- lo- rum a- men a- men a- men a- men a-

A a

15 Obsah edice

I. Vesperae longiores festivae

1. Domine ad adjuvandum.....	1
2. Dixit Dominus.....	5
3. Confitebor tibi Domine.....	19
4. Beatus vir.....	31
5. Laudate pueri Dominum.....	44
6. Laudate Dominum.....	56
7. Magnificat.....	61

II. Vesperae longiores de Beatissima Virgine Maria

8. Domine ad adjuvandum.....	80
9. Dixit Dominus.....	83
10. Laudate pueri Dominum.....	96
11. Laetatus sum.....	104
12. Nisi Dominus.....	117
13. Lauda Jerusalem.....	126
14. Magnificat.....	139

III. Vesperae brevissimae pro toto Anno

15. Domine ad adjuvandum.....	157
16. Dixit Dominus.....	159
17. Confitebor tibi Domine.....	165
18. Beatus vir.....	174
19. Laudate pueri Dominum.....	182